



Верховний
Суд

ОГЛЯД
рішень Європейського суду
з прав людини
(травень 2025 року)

Зміст

Стаття 2 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (право на життя)	5
KOOMEN v. the Netherlands: застосування поліцейським вогнепальної зброї під час сутички з групою осіб, унаслідок чого загинув син заявників – відсутність порушення	5
Стаття 5 Конвенції (право на свободу та особисту недоторканність)	10
MARTINEZ FERNANDEZ v. Hungary: примусова госпіталізація до психіатричної лікарні літньої жінки з деменцією і нездатність опікуна ad litem ефективно представляти її інтереси та захищати права – порушення	10
Стаття 6 Конвенції (право на справедливий суд)	14
VACHIK KARAPETYAN AND OTHERS v. Armenia: відхилення скарг заявників через пропуск строку на оскарження та внаслідок непередбачуваного застосування касаційним судом такого строку, що обраховувався з дати проголошення, а не вручення рішення – порушення	14
SEKSIMP GROUP SRL v. the Republic of Moldova: невиконання зобов'язань за договором оренди, що призвело до зобов'язання компанії-заявника сплатити компенсацію в непропорційному розмірі – відсутність порушення щодо провадження in absentia в суді першої інстанції; порушення щодо відсутності належного обґрунтування національних рішень	19
RADUK v. Serbia: провокація заявника поліцією і використання отриманих доказів для його засудження за одержання неправомірної вигоди – порушення	24
SADOMSKI v. Poland: вжиття органами влади дій, через які судовий перегляд постанови про призначення суддів Верховного Суду за позовом заявника був позбавлений ефективності та практичного сенсу (Президент призначив суддів попри рішення Вищого адміністративного суду про зупинення виконання рішення, на якому ґрунтувалося таке призначення) – порушення	27
RUMINAS v. Lithuania: відмова національних судів відшкодувати витрати, понесені заявником під час провадження у справі про адміністративне правопорушення, яке було припинено через відсутність події правопорушення – порушення	30
VASYLKIV v. Ukraine (ухв.): направлення заявникові повісток рекомендованим листом про апеляційне провадження в його справі	33

за скаргою відповідача, яких він не отримав і щодо яких правильності своєї адреси не заперечував, та відсутність обґрунтованих претензій заявника про порушення процесуальних прав – заяву визнано неприйнятною

KRUPNYK v. Ukraine (ухв.): відмова Верховного Суду в поновленні строку на касаційне оскарження та у відкритті касаційного провадження через пропуск строку на оскарження, який обраховувався з дня складення повного тексту рішення апеляційним судом – заяву визнано неприйнятною

35

Стаття 8 Конвенції (право на повагу до приватного і сімейного життя)

38

IORDAN v. the Republic of Moldova: непритягнення до відповідальності журналіста за поширення неправдивих тверджень про корупційні дії заявника – відсутність порушення

38

SELISHCHEVA AND OTHERS v. Russia: відсутність чіткої законодавчої бази, що регулює збирання та зберігання політичної інформації про заявників – порушення; обмеження пасивних виборчих прав заявників через нібито участь у діяльності заборонених об'єднань в минулому – порушення статей 10 та 11 Конвенції

42

VERSACI v. Italy: відмова поліції видати заявнику ліцензію з публічної безпеки для здійснення букмекерської діяльності через невідповідність вимоги «доброї репутації» – відсутність порушення

46

L. F. AND OTHERS v. Italy: невжиття органами влади всіх необхідних заходів для забезпечення ефективного захисту прав заявників у зв'язку із забрудненням навколишнього середовища, спричиненим діяльністю ливарного заводу поблизу їхнього місця проживання – порушення

49

BAYRAMOV v. Azerbaijan: відсутність належного обґрунтування судів щодо відмови в задоволенні позову заявника проти поліції через, ймовірно, незаконне знімання нею під час зупинки заявника за підозрою в керуванні автомобілем у стані алкогольного сп'яніння та через подальшу публікацію цього відеозапису – порушення

53

Стаття 11 Конвенції (свобода зібрань та об'єднання)

56

KÁRI ORRASON AND OTHERS v. Iceland: притягнення до кримінальної відповідальності за відмову залишити вестибюль Міністерства юстиції, де відбувалася демонстрація, після закінчення робочого часу – відсутність порушення

56

Стаття 1 Першого протоколу до Конвенції (захист власності)

59

RADELIĆ v. Croatia: конфіскація доходів, одержаних злочинним шляхом, придбаних збанкрутілою компанією, у директора та єдиного акціонера цієї компанії, визнаного винним у кримінальному правопорушенні – порушення	59
Рішення ЄСПЛ проти України	62

СТАТТЯ 2 КОНВЕНЦІЇ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД (ПРАВО на ЖИТТЯ)

KOOMEN v. the Netherlands (№ 298/15)

Обставини справи

Справа стосувалася смерті сина заявників внаслідок смертельного вогнепального поранення, отриманого під час сутички між кількома чоловіками та поліцейським.

Поліцейський В., який перебував на чергуванні в Амстердамі, вирішив затримати двох чоловіків за перебування в стані сп'яніння в громадському місці. Коли до місця події підійшли інші особи, серед яких був син заявників, ситуація загострилася. Між поліцейським і членами групи виникла сутичка. Поліцейського затиснули в поліцейському фургоні; він опинився в оточенні, частково лежачи, з обмеженою можливістю пересування. Він вважав, що його життя опинилося під загрозою.

Під час цієї сутички поліцейський застосував вогнепальну зброю, зробивши чотири постріли. Один із них смертельно поранив сина заявників, який, за висновками розслідування, не проявляв агресії, а намагався владнати ситуацію. Було також поранено ще двох чоловіків.

Національні органи влади провели два паралельні розслідування: перше стосувалося дій поліцейського, друге – дій учасників групи. За результатами, кількох осіб було засуджено за застосування насильства, а щодо поліцейського було ухвалено рішення про відмову в порушенні провадження.

Заявники скаржилися на підставі статті 2 Конвенції, що застосування поліцейським вогнепальної зброї не було абсолютно необхідним і що влада не провела незалежного та ефективного розслідування інциденту.

Оцінка Суду

Щодо матеріального аспекту статті 2 Конвенції

ЄСПЛ посилався на рішення у справах *McCann and Others v. the United Kingdom* (від 27 вересня 1995 року, § 200, серія А № 324), *Giuliani and Gaggio v. Italy* [ВП], № 23458/02, §§ 174–182, ECHR 2011 (витяги), *Makaratzis v. Greece* [ВП], № 50385/99, §§ 56–60, ECHR 2004-XI; та *Armani Da Silva v. the United Kingdom* [ВП], № 5878/08, §§ 244–248, ECHR 2016), у яких викладено загальні принципи, що впливають із практики ЄСПЛ стосовно матеріального аспекту статті 2 Конвенції і застосування сили зі смертельними наслідками агентами Держави.

ЄСПЛ повторно зазначив, що текст статті 2 Конвенції, прочитаний в цілому, демонструє, що пункт 2 не визначає в першу чергу випадки, коли дозволено навмисно вбивати особу, а описує ситуації, в яких дозволено «застосовувати силу», що може призвести, як ненавмисний результат, до позбавлення життя. Однак застосування сили не повинно виходити за межі «абсолютно необхідного» для досягнення будь-якої з цілей, визначених у підпунктах (a), (b) або (c) пункту 2 статті 2 Конвенції. у цьому контексті використання поняття «абсолютно необхідний» в пункті 2 статті 2 Конвенції вказує на те, що для визначення того, чи є дії Держави «необхідними в демократичному суспільстві» відповідно до другого пункту статей 8–11 Конвенції, необхідно застосовувати більш суворі та переконливі критерії необхідності, ніж ті, що зазвичай застосовуються. Зокрема, сила, що застосовується, повинна бути строго пропорційною досягненню цілей, визначених у підпунктах (a), (b) та (c) пункту 2 статті 2 Конвенції (див. *McCann and Others*, цитоване вище, §§ 148–49). Від правоохоронних органів у демократичному суспільстві очікується певна обережність у застосуванні вогнепальної зброї, навіть у випадках, коли вони мають справу з небезпечними підозрюваними (там само, § 212).

Підхід, що послідовно застосовується ЄСПЛ при визначенні того, чи було застосування сили зі смертельними наслідками представниками Держави виправданим відповідно до цього положення, полягає у встановленні того, чи мала відповідна особа «щире й справжнє переконання» в необхідності застосування сили. Інакше тлумачення покладало б нереалістичний тягар на Державу та її правоохоронні органи при виконанні ними їхніх обов'язків, що могло б загрожувати їхньому життю та життю інших осіб. Розглядаючи питання про те, чи вбачається переконання з поважних причин обґрунтованим на той момент, ЄСПЛ, перебуваючи осторонь від подій, не може підмінити своєю оцінкою ситуації оцінку поліцейського, який був змушений діяти в момент надзвичайної ситуації з метою відвернення загрози для свого життя або життя інших осіб, в існуванні якої він був щиро переконаний; натомість ЄСПЛ має розглядати події з точки зору особи (осіб), яка діяла з метою самооборони на момент цих подій. Так, ЄСПЛ повинен з'ясувати, чи це переконання було суб'єктивно обґрунтованим з урахуванням усіх обставин, що мали місце на той момент. Якщо переконання не було суб'єктивно обґрунтованим (тобто не ґрунтувалося на суб'єктивно вагомих підставах) ЄСПЛ, ймовірно, матиме труднощі із визнанням його таким, що є щирим і справжнім (див. згадане вище рішення у справі *Armani Da Silva v. the United Kingdom*, §§ 244–248, з подальшими посиланнями).

У цій справі ЄСПЛ, враховуючи всі обставини, що відбулися, вважав, що переконання поліцейського, що його життя й фізична недоторканність

опинилися в небезпеці через напад, якого він зазнав, було суб'єктивно обґрунтованим. Оскільки інших засобів застосування сили для зупинення нападу не залишалося, поліцейський міг лише вистрілити, щоб захиститися (направивши свою зброю вгору через двері фургона). Той факт, що постріл у цей простір міг спричинити травму (або навіть смерть, як, на жаль, і сталося), сам по собі не означає, що, з огляду на обставини справи, захисні дії були надмірними або непропорційними (див. згадане рішення у справі *Giuliani and Gaggio v. Italy*, § 193).

З огляду на вищевикладене, а також беручи до уваги, що інші питання, порушені заявниками, не мають безпосереднього зв'язку з моментом, коли поліцейський вирішив застосувати вогнепальну зброю, ЄСПЛ погодився, що застосування сили, яке призвело до смерті сина заявників, хоча є надзвичайно прикритим і трагічним, було «виключно необхідним для захисту будь-якої особи від незаконного насильства» у значенні підпункту (а) пункту 2 статті 2 Конвенції.

Відповідно, порушення матеріального аспекту статті 2 Конвенції не було.

Щодо процесуального аспекту статті 2 Конвенції

Для короткого викладу загальних принципів, які стосуються процесуальних вимог у справах, пов'язаних із застосуванням сили зі смертельними наслідками представниками Держави, ЄСПЛ посилався на рішення у справах *Mustafa Tunç and Fecire Tunç v. Turkey* [ВП], № 24014/05, §§ 169–182, від 14 квітня 2015 року; *Armani Da Silva v. the United Kingdom* [ВП], № 5878/08, §§ 229–239, від 30 березня 2016 року; та *Hanan v. Germany* [ВП], № 4871/16, §§ 198–210, від 16 лютого 2021 року.

Обов'язок Держави захищати право на життя за статтею 2 Конвенції у поєднанні з її загальним обов'язком за статтею 1 Конвенції «гарантувати кожному, хто перебуває під [її] юрисдикцією, права і свободи, визначені в [цій] Конвенції», передбачає, що у випадках, коли особи були вбиті внаслідок застосування сили, має бути проведено певне офіційне розслідування. Конкретні вимоги стосовно обов'язку щодо проведення розслідування містяться у згаданому рішенні у справі *Mustafa Tunç and Fecire Tunç v. Turkey*, §§ 169–182. Загалом дотримання процесуальних вимог, встановлених статтею 2 Конвенції, оцінюється за кількома основними критеріями: адекватність слідчих заходів, оперативність проведення розслідування, участь родичів загиблого та незалежність розслідування. Ці елементи взаємопов'язані, і жоден з них, взятий окремо, не є самоціллю. Навпаки, вони становлять критерії, які в сукупності дають змогу оцінити ступінь ефективності розслідування. Саме з огляду на цю мету ефективного розслідування слід оцінювати будь-які питання, включаючи питання незалежності (там само, § 225).

Розслідування має бути ефективним у тому розумінні, що воно здатне забезпечити встановлення того, чи було застосування сили виправданим за обставин справи. Це не зобов'язання щодо результату, а зобов'язання щодо засобів: органи влади повинні вжити всіх розумних заходів, які є в їхньому розпорядженні, для забезпечення доказів, що стосуються інциденту, про який йдеться (див. рішення у справах *Jaloud v. the Netherlands* [ВП], № 47708/08, § 186, ECHR 2014, і *Nachova and Others v. Bulgaria* [ВП], №№ 43577/98 та 43579/98, §§ 115–117, ECHR 2005-VII).

Щодо адекватності розслідування ЄСПЛ повторно зазначив, що його завданням, з урахуванням провадження в цілому, є перевірка того, чи та в якій мірі національні органи влади піддали справу ретельному розгляду, як того вимагає стаття 2 Конвенції.

ЄСПЛ зазначив насамперед, що з точки зору матеріального аспекту статті 2 Конвенції (див. пункти 91–96 цього рішення) він дійшов висновку, що застосування офіцером В. смертельної сили було «абсолютно необхідним для захисту будь-якої особи від незаконного насильства» і що в даній справі в цьому відношенні порушення не було. Дійшовши такого висновку, ЄСПЛ, на підставі інформації, наданої в результаті внутрішнього розслідування, мав у своєму розпорядженні достатньо доказів, щоб переконатися, що офіцер В. діяв, суб'єктивно вважаючи, що його життю загрожувала небезпека, і що його захисні дії, з огляду на конкретні обставини, не можуть бути визнані надмірними або непропорційними (див. пункт 94 цього рішення). Таким чином, розслідування було достатньо ефективним, щоб встановити, чи було застосування смертельної сили виправданим у даній справі (порівняйте зі згаданим рішенням у справі *Giuliani and Gaggio v. Italy*, §§ 307–09). Власне органи влади вжили достатньо заходів для збору та збереження доказів, що стосуються інциденту.

Стосовно необхідного ступеня незалежності розслідування ЄСПЛ насамперед зазначив, що незалежність Національного управління кримінальних розслідувань (*rijksrecherche* – «НУКР») не заперечувалася, і ЄСПЛ не вбачив підстав для іншого висновку. Щодо скарги про те, що розслідування смерті сина заявників не було незалежним через зв'язок поліцейського з прокурором L., ЄСПЛ зазначає наступне.

У цій справі прокурор L., який здійснював розслідування щодо ймовірно неправомірних дій поліцейського В., працював у поліції Амстердам-Амстелланда з 1986 по 1998 рік. Отже, протягом цього періоду він був колегою поліцейського В. Однак у ході національного провадження було встановлено, що протягом цього періоду L. працював переважно в центральному відділі кримінального розслідування, сам ніколи не був кінологом, ніколи не мав особливого контакту з кінологами й до подій цієї справи не був знайомий

з поліцейським ні особисто, ні по службі (див. пункт 38 рішення). Жодне з цих тверджень не було оскаржене заявниками – ні в ході національного провадження, ні в ЄСПЛ.

ЄСПЛ також вважав важливим, що скарга заявників на рішення L. про відмову в порушенні кримінальної справи проти офіцера Б. була розглянута неупередженими та незалежними суддями Апеляційного суду (див. пункти 54–59 цього рішення); це слід вважати вагомою гарантією ефективної процедури, спрямованої на встановлення фактів та визначення кримінальної відповідальності. з огляду на вищевикладене ЄСПЛ вважав, що розслідування не було позбавлене необхідного ступеня незалежності.

Зрештою, розслідування було ефективним, оскільки воно було незалежним від особи, яка брала участь у справі, дозволило з'ясувати факти та обставини смерті сина заявників на основі об'єктивних доказів і встановити, чи було застосування сили офіцером В. виправданим. у цьому контексті ЄСПЛ також взяв до уваги той факт, що Апеляційний суд базував свої висновки майже виключно на власному перегляді записів відеореєстрації спостереження за інцидентом та на протоколах реконструкції подій на місці, і використовував лише інформацію, отриману з показань (включно з показаннями офіцера В.), яка була підтверджена записами або в достатній мірі даними з інших джерел (див. пункт 93 цього рішення).

З огляду на вищевикладене та враховуючи конкретні обставини справи ЄСПЛ дійшов висновку, що розслідування смерті сина заявників відповідало вимогам щодо ефективного розслідування, встановленим у статті 2 Конвенції (порівняйте з рішеннями у справах *Semache v. France*, № 36083/16, § 118, від 21 червня 2018 року, і *Gribben v. the United Kingdom* (ухв.), № 28864/18, §147, від 17 лютого 2022 року).

Отже, порушення процесуального аспекту статті 2 Конвенції не було.

Висновок

Відсутність порушення матеріального аспекту статті 2 Конвенції (право на життя).

Відсутність порушення процесуального аспекту статті 2 Конвенції.

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 20 травня 2025 року й набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

СТАТТЯ 5 КОНВЕНЦІЇ (ПРАВО на СВОБОДУ та ОСОБИСТУ НЕДОТОРКАНИСТЬ)

MARTINEZ FERNANDEZ v. Hungary (№ 30814/22)

Обставини справи

Заявниця, Benitóné Martinez Fernandez, вже декілька років страждає деменцією. на момент подій вона проживала у своєму будинку, де за нею цілодобово доглядали оплачувана доглядальниця та члени родини.

Через погане самопочуття заявницю госпіталізували до токсикологічного відділення з підозрою на передозування. Незважаючи на те, що передозування не підтвердилося, через дезорієнтацію та збуджений стан її перевели до психіатричного відділення.

Під час огляду заявниця поводитися неприязно, співала, кричала, нібито вдарила фельдшера та розмовляла з лікарем надто «дружньо». Їй зробили ін'єкції антипсихотичних і седативних препаратів, після чого госпіталізували без її згоди. Заявниці поставили діагноз «деменція та органічний афективний розлад».

Її сина не повідомили про її госпіталізацію. у заявниці також відібрали телефон, тому вона не мала змоги з ним скontaktувати. Після того, як її син нарешті потрапив до лікарні, він пояснив лікарю, що дезорієнтація, збуджений стан та неприязна поведінка його матері з незнайомцями були проявами її деменції, але лікар відмовився виписувати заявницю й повідомив, що звернувся до суду для надання дозволу на її госпіталізацію.

Син заявниці отримав довіреність на представництво її інтересів в суді. Оскільки він не мав юридичної освіти, суд призначив опікуна ad litem з метою захисту її законних інтересів.

Суд визнав госпіталізацію заявниці обґрунтованою, оскільки, за висновком медичного експерта, вона демонструвала поведінку, що становила безпосередню загрозу для життя та здоров'я оточуючих. Суд також надав дозвіл на її лікування в примусовому порядку знову посилаючись на висновок експерта щодо того, що психічний стан заявниці на момент проведення судового засідання не змінився.

Заявниця подала апеляційну скаргу на рішення суду про її примусову госпіталізацію та лікування. Вона стверджувала, що її поведінка стала наслідком тривалого погіршення психічного здоров'я через деменцію, що не було надзвичайною ситуацією, яка вимагала надання невідкладної допомоги. Цей хронічний стан мав би краще підлягати цілодобовому догляду в її будинку, а не в незнайомому середовищі психіатричної лікарні. Заявниця також скаржилася на те, що вона не могла здійснювати свої процесуальні права під

час судового засідання: по-перше, вона перебувала під сильним впливом седативних засобів, а по-друге, її представник не був повідомлений заздалегідь про проведення судового засідання, тому не міг підготуватися до нього, а опікун *ad litem* не захищав її інтереси.

Усі спроби заявниці оскаржити рішення суду виявилися безуспішними.

Оцінка Суду

ЄСПЛ спершу розглянув, чи було позбавлення волі заявниці забезпечено справедливою і належною процедурою, як того вимагає підпункт (е) пункту 1 статті 5 Конвенції. Щодо тверджень заявниці про те, що вона не мала можливості ефективно брати участь у провадженні в суді першої інстанції через неефективно надану їй правову допомогу й через призначені ліки, ЄСПЛ зазначає наступне.

Суд першої інстанції призначив для заявниці опікуна *ad litem*, чия функція полягала в захисті її інтересів у судовому процесі. Присутність уповноваженого представника заявниці (її сина) не звільняла опікуна від цієї відповідальності, оскільки зрештою суд не відсторонив опікуна від участі в провадженні саме тому, що уповноважений представник не мав достатнього юридичного досвіду для належного захисту інтересів заявниці.

Відповідаючи на скаргу заявниці стосовно бездіяльності опікуна *ad litem*, національні суди визнали, що в протоколі судового засідання вказано, що опікун поінформував заявницю про її права, однак немає жодної конкретики щодо того, коли та як це сталося. Заявниця стверджувала, що такого взагалі не відбулося, оскільки засідання не переривалося, аби надати їй можливість поговорити з опікуном. Навіть якщо припустити, що опікун поінформував заявницю та її сина про предмет провадження, у протоколі відсутня будь-яка інформація щодо обсягу наданих пояснень. з огляду на те, що саме засідання тривало лише 17 хвилин і включало виступ представників лікарні та експерта, а також допит заявниці, ЄСПЛ мав серйозні сумніви в тому, що опікун надав заявниці достатньо змістовну інформацію.

ЄСПЛ підкреслив, що функція представника має подвійний характер: не лише інформувати особу про її права та надавати їй поради щодо найкращого варіанту дій, але також з'ясовувати її побажання та отримувати від неї вказівки для ефективного захисту її позиції й забезпечення її інтересів протягом усього провадження.

Однак, згідно з твердженнями заявниці, які не були спростовані, опікун, всупереч вимогам статті 201 (5) Закону про охорону здоров'я, не відвідував її до проведення засідання. Крім того, у матеріалах справи немає жодних ознак того, що опікун ознайомився з ситуацією заявниці або з обставинами її

госпіталізації до початку засідання, або що він вжив будь-яких заходів для захисту її прав. Він був присутній на судовому засіданні, але не зробив жодних заяв від імені заявниці. Наприкінці засідання він підтримав клопотання лікарні про примусову госпіталізацію вважаючи це необхідним для охорони її здоров'я.

ЄСПЛ зауважив, що така поведінка опікуна *ad litem* не є поодиноким випадком: і Уповноважений з основоположних прав Угорщини, і робоча група Kúria (Верховного Суду) зазначили, що неналежне виконання своїх обов'язків опікунами *ad litem* є системною проблемою. Результатом розслідування ними цього питання став висновок про те, що надто формалістичний порядок, якого дотримуються призначені судом представники в подібних справах, не відповідає їхній законній меті та ролі.

ЄСПЛ підкреслив, що така поведінка також суперечить вимозі ефективного правового представництва, передбаченої Конвенцією. ЄСПЛ вже наголошував, що просте призначення адвоката, який не забезпечує надання реальної правової допомоги в провадженні, не відповідає вимогам «необхідної правової допомоги» за підпунктом (е) пункту 1 статті 5 Конвенції. Ефективне представництво в подібних справах вимагає змістовного спілкування між представником і особою, яку він представляє, а також ретельного нагляду з боку національних судів за діями такого представника.

Проте в цій справі такі вимоги не були дотримані. ЄСПЛ встановив, що опікун *ad litem* беззастережно підтримав клопотання лікарні, не спробувавши зрозуміти чи з'ясувати бажання заявниці. Це було серйозним недоліком її представництва, який національні суди не побачили й не намагалися виправити.

Окрім недоліків її представництва, стверджуване застосування седативних засобів до заявниці викликає подальші сумніви щодо того, чи забезпечили органи влади можливість її змістовної участі в судовому засіданні.

Попри те, що в протоколі судового засідання зазначено, що представник лікарні повідомив про лікування заявниці на початку засідання, він не вказав ні жодних подробиць щодо цього лікування, ні конкретних медикаментів, наданих заявниці до початку засідання або впливу такого лікування на її стан. Навіть якщо, відповідно до припущення Конституційного Суду, медичний експерт дійсно урахував медикаментозне лікування заявниці, немає жодних ознак того, що на будь-якому етапі провадження медичний експерт або ж інша особа пояснили суду, наскільки ці ліки вплинули на її здатність брати участь у засіданні.

ЄСПЛ усвідомлює, що основною метою терапії після госпіталізації пацієнта є усунення його або її поведінки, яка сприймається як безпосередньо небезпечна. Водночас якщо пацієнту під час або після госпіталізації введено транквілізатори, це може не лише запобігти можливості суду заслухати пацієнта

особисто з метою належної оцінки його поточного психічного стану й поведінки, але й перешкоджати спілкуванню пацієнта зі своїм представником та активній участі в провадженні. Отже, питання про призначення ліків та їхнього впливу вимагає ретельного аналізу як з боку фахівців у галузі психічного здоров'я, так і з боку судів, однак у цій справі ЄСПЛ не вбачив доказів того, що це не було зроблено в цій справі.

Вищевикладені міркування дозволили ЄСПЛ дійти висновку, що національні органи влади не дотрималися процесуальних вимог, необхідних для примусової госпіталізації заявниці. Вони не забезпечили, аби провадження було законним і позбавленим ознак свавілля, як того вимагає підпункт (е) пункту 1 стаття 5 Конвенції.

Відповідно, ЄСПЛ встановив порушення пункту 1 статті 5 Конвенції.

Висновок

Порушення пункту 1 статті 5 Конвенції (право на свободу та особисту недоторканність).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 27 травня 2025 року й набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

СТАТТЯ 6 КОНВЕНЦІЇ (ПРАВО НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД)

VACHIK KARAPETYAN AND OTHERS v. Armenia (№ 15736/16 та 2 інші)

Обставини справи

Справа стосувалася тверджень заявників про відмову їм у доступі до судів вищих інстанцій у зв'язку із впливом передбаченого законом строку на оскарження. Усі вони скаржилися до ЄСПЛ на підставі статті 6 Конвенції.

30 червня 2015 року Апеляційний цивільний суд Вірменії залишив рішення суду першої інстанції щодо заявника, Vachik Karpetyan, без змін. Копію рішення було надіслано заявнику 2 липня 2015 року, і він отримав її 3 липня 2015 року.

3 серпня 2015 року він звернувся зі скаргою до Касаційного Суду, де зазначив, що отримав рішення суду апеляційної інстанції 3 липня 2015 року, а тому просив поновити строк на касаційне оскарження й вважати 3 серпня 2015 року останнім днем такого строку. Касаційний Суд відмовив у відкритті провадження.

4 липня 2014 року суд першої інстанції визнав заявника, Gor Shakaryan, винним у скоєнні адміністративного правопорушення. Він подав апеляційну скаргу на це рішення, але її було відхилено як необґрунтовану. Суд надіслав своє рішення заявнику 29 червня 2015 року й він отримав його 30 червня 2015 року.

30 липня 2015 року заявник подав касаційну скаргу, просячи про поновлення строку на оскарження. Він, однак, не надав усіх необхідних документів, а тому Касаційний Суд повернув скаргу 26 серпня 2015 року, зазначивши, що йому надається три дні з дати вручення судового рішення для усунення недоліків і повторного подання. Заявник отримав це рішення 4 вересня 2015 року.

Після повторного звернення заявника Касаційний Суд визнав його скаргу неприйнятною. Він, по суті, встановив, що прохання заявника про поновлення строку стосувалося триденного строку, наданого Касаційним Судом 26 серпня 2015 року для виправлення помилок, і що прохання про поновлення строку для оскарження рішення апеляційного суду від 26 червня 2015 року не подавалося.

Заявниця, Anik Davtyan, звернулася з позовом до суду першої інстанції. 24 червня 2015 року суд відхилив її позов. Рішення було надіслано заявниці 2 липня 2015 року, вона отримала його 6 липня 2015 року. Суд апеляційної інстанції відмовив у відкритті провадження, помилково посиляючись на пропущення строку. Касаційний Суд визнав скаргу заявниці неприйнятною через відсутність підстав для перегляду.

Оцінка Суду

Право на доступ до суду не є абсолютним і може підлягати обмеженням, які, однак, не можуть забороняти або скорочувати доступ особи в такий спосіб або такою мірою, що це порушує саму суть цього права. Обмеження буде несумісним з пунктом 1 статті 6 Конвенції, якщо воно не переслідує законну мету або якщо немає розумної пропорційності між застосованими засобами та метою, якої прагнуть досягти (див. рішення у справі *Golder v. the United Kingdom*, від 21 лютого 1975 року, §§ 28–36, серія А № 18, з подальшими посиланням).

Принципи, що застосовуються до розгляду обмеження доступу до судів вищої інстанції, узагальнені ЄСПЛ у рішенні у справі *Zubac v. Croatia* ([ВП], № 40160/12, §§ 78–86, від 5 квітня 2018 року). При ухваленні рішення щодо пропорційності таких обмежень ЄСПЛ звертає увагу на три критерії: (i) передбачуваність обмеження; (ii) питання про те, хто страждає від негативних наслідків помилок, допущених під час провадження (там само, §§ 90–95); (iii) чи можна вважати відповідні обмеження «надмірним формалізмом» (там само, §§ 96–99; див. також рішення у справі *Willems and Gorjon v. Belgium*, № 74209/16 та 3 інші, § 80, від 21 вересня 2021 року).

У цій справі права всіх трьох заявників були обмежені в основному на тій підставі, що вони пропустили одномісячний строк на оскарження. ЄСПЛ нагадав, що правила, які регулюють строки на оскарження, мають на меті забезпечити належне відправлення правосуддя (див. рішення у справі *Miragall Escolano and Others v. Spain*, №№ №№ 38366/97. і 9 інших, § 36, ECHR 2000-I). Тому він вважав, що обмеження доступу заявників до судів переслідувало законну мету.

ЄСПЛ зазначив, що рішення, які підлягали оскарженню, не були вручені заявникам у встановлений законом строк, тобто до наступного дня після їхнього проголошення в цивільному та адміністративному провадженні (див. пункти 36 і 40 рішення). у справі заявника *Vachik Karpetyan* рішення було вручено через три дні після його проголошення (див. пункти 8–9 рішення), а у справі заявника *Gor Shakaryan* – через чотири дні після його проголошення (див. пункт 16 рішення). Ніщо не свідчило про те, що рішення були доведені до відома заявників іншими способами раніше, наприклад, в електронній формі. Так, умову Конституційного Суду щодо початку перебігу строку з моменту оголошення рішення, тобто своєчасного вручення рішення, не було виконано.

За таких обставин заявники мали підстави очікувати, що строк для оскарження буде поновлено, а їхні скарги будуть прийняті до розгляду. у будь-

якому разі заявникам не було достатньо зрозуміло, що подання апеляції протягом одного місяця з дати вручення оскаржуваних рішень, а не з дати оголошення, зробить їхні апеляції неприйнятними. Цей висновок далі підтверджується зауваженням Конституційного Суду в його рішенні від 8 грудня 2017 року щодо непослідовності судової практики. Зокрема, у кількох справах, що були розглянуті приблизно в той самий період, що й апеляційні скарги заявників (з 2014 по 2015 рік), апеляційні скарги, подані протягом одного місяця з моменту вручення, приймалися до розгляду (див. пункт 63 рішення). з огляду на вищезазначене, ЄСПЛ дійшов висновку, що застосування строку в справах заявників не було передбачуваним.

Попри те, що ЄСПЛ раніше зазначав, що обчислення строку на оскарження з дати оголошення рішення саме по собі не становить порушення пункту 1 статті 6 Конвенції за умови, що воно супроводжується достатніми гарантіями (див. пункт 95 рішення), він зауважив, що на практиці такий метод обчислення строку може створювати невизначеність для сторін справи.

ЄСПЛ з'ясував, чи є підхід Касаційного Суду, який виснував, що заявники не подали клопотання про поновлення місячного строку на оскарження, «надмірним формалізмом».

У заяві № 15736/16 апеляція заявника містила пункт під назвою «Примітка», в якому він зазначив, що апеляція подається у встановлений строк, посилаючись на рішення Конституційного Суду від 16 жовтня 2012 року. Заявник також вказав, що рішення Апеляційного суду було вручено йому 3 липня 2015 року, надавши докази вручення, та чітко попросив поновити місячний строк для подання апеляції. Хоча уряд стверджував, що заявник не подав клопотання про поновлення строку, а лише зазначив, що апеляція була подана вчасно, ЄСПЛ зазначив, що цей аргумент не відображав суті твердження заявника. Незважаючи на певну очевидну невідповідність між твердженням заявника про те, що апеляція була подана в строк, та його проханням про поновлення строку, заяви заявника чітко відображали його намір домогтися поновлення строку. Крім того, він надав як обґрунтування свого прохання, так і відповідні докази на його підтвердження. Отже, можна вважати, що заявник, принаймні по суті, подав клопотання про поновлення строку. на думку ЄСПЛ, інша думка була б надмірно формалістичною

У справі № 24649/16 первинна скарга заявника була повернута для усунення процесуальних недоліків, і йому було надано три дні для повторного подання. Отримавши повернену апеляцію 4 вересня 2015 року, заявник подав виправлену версію 9 вересня 2015 року, дотримавшись триденного строку, який виключав 5 і 6 вересня 2015 року як неробочі дні. Водночас заявник додав прохання про поновлення пропущеного строку та надав докази вручення

оскаржуваного рішення. Розглянувши повторну апеляцію заявника, Касаційний Суд встановив, що заявник не подав прохання про поновлення одномісячного строку, визнавши, що його прохання про це стосувалося лише триденного строку, наданого для усунення процесуальних недоліків та повторного подання апеляції. Однак Суд зазначив, що заявник не пропустив триденний строк і, отже, не мав підстав просити про його поновлення. Незрозуміло, чому Касаційний Суд непрямо вказав на інше. у будь-якому разі, вирішальним є те, що заявник чітко вказав на свій намір домогтися поновлення строку, надавши для цього підстави та підтверджуючі докази. Отже, можна вважати, що він подав клопотання про поновлення строку принаймні по суті, яке Касаційний Суд проігнорував з технічних підстав.

Виходячи з вищевикладеного, ЄСПЛ дійшов висновку, що Касаційний Суд застосував надмірно формалістичний підхід, не врахувавши прохання заявників про поновлення строку, оскільки не розглянув їх по суті.

ЄСПЛ вважав, що заявники за скаргами № 15736/16 та № 24649/16 не могли розумно передбачити, яким чином буде обчислюватися строк на оскарження. Крім того, Касаційний Суд належним чином не врахував ці обставини й не взяв до уваги суть вимог заявників, у такий спосіб непропорційно обмеживши їхній доступ до цього суду. Отже, рішення про визнання скарг заявників неприйнятними порушили саму суть права заявників на доступ до суду. Тому було встановлено порушення пункту 1 статті 6 Конвенції.

Що стосується заявниці за скаргою № 25718/16, то рішення Араратського обласного суду від 24 червня 2015 року було надіслано заявниці 2 липня 2015 року і отримано нею 6 липня 2015 року, тобто через дванадцять днів після його ухвалення.

Заявниця подала апеляційну скаргу до Апеляційного суду 6 серпня 2015 року, тобто протягом місяця після вручення оскаржуваного рішення. Однак 27 серпня 2015 року Апеляційний суд визнав її апеляційну скаргу непринятною. При цьому він, по суті, зазначив, що заявниця мала подати апеляційну скаргу протягом одного місяця з дати вручення оскаржуваного рішення, але неправильно вказав, що заявниця отримала оскаржуване рішення 1 липня 2015 року і подала апеляційну скаргу 7 серпня 2015 року.

Заявниця повторно подала апеляційну скаргу, пояснивши, що вона не пропустила строк. Цивільний апеляційний суд прийняв її до розгляду, однак 11 грудня 2015 року він відхилив апеляційну скаргу посилаючись на висновки свого попереднього рішення про неприйнятність як на правову перешкоду для розгляду апеляційної скарги.

Хоча уряд визнав, що Апеляційний цивільний суд помилково вказав неправильні дати, він стверджував, що подальша скарга заявниці була прийнята

до розгляду по суті. Однак право на доступ до суду включає не лише право на порушення провадження, а й право на вирішення спору судом. у цій справі Цивільний апеляційний суд не розглянув жодної з підстав апеляційної скарги заявниці. Натомість він зіслався виключно на своє попереднє рішення про неприйнятність, яке саме було засноване на невірній інформації. Крім того, він не згадав, а тим більше не обґрунтував жодних процесуальних помилок з боку заявниці.

Отже, очевидно, що право заявниці на доступ до Апеляційного цивільного суду було обмежено непередбачуваним чином. Крім того, на неї було покладено надмірний тягар у зв'язку з процесуальними порушеннями, допущеними Апеляційним цивільним судом.

ЄСПЛ дійшов висновку, що право заявниці на доступ до суду було обмежено таким чином і в такій мірі, що сама суть цього права була порушена. Отже, було порушено пункт 1 статті 6 Конвенції.

Висновок

Порушення пункту 1 статті 6 Конвенції (право на справедливий суд).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 15 травня 2025 року й набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

SEKSIMP GROUP SRL v. the Republic of Moldova (№ 30085/13)

Обставини справи

Компанію-заявника Seksimp Group SRL було зареєстровано в Республіці Молдова в 2002 році. Її засновником є S. B, громадянин Словенії.

Компанія-заявник займалася переважно орендою свинарників і земельних ділянок, а її засновник S. B. здебільшого перебував за межами Молдови.

18 червня 2010 року компанія-заявник здала в оренду компанії Т. два свинарники та земельні ділянки за річну орендну плату в розмірі 3 600 євро (EUR). Того ж дня компанія-заявник здала в оренду три свинарники та земельні ділянки компанії L. за річну орендну плату в розмірі 5 400 EUR. Обидва договори містили офіційну зареєстровану адресу компанії-заявника й банківські реквізити особистого банківського рахунку S. B. Того ж дня компанія-заявник виставила рахунки-фактури кожній з двох компаній, що містили її банківські реквізити.

Компанія Т. спробувала перерахувати суму орендної плати на банківський рахунок, зазначений у договорі, але платіж був повернутий, оскільки банківський рахунок не належав компанії-заявнику.

Тоді компанія Т. надіслала на зареєстровану адресу компанії-заявника лист із проханням про офіційну передачу свинарників та земельних ділянок і надання правильних банківських реквізитів. у листі зазначалося, що відсутність відповіді буде розглядатися як мовчазна згода на перехід свинарників та земельних ділянок у власність компанії Т. Відповіді не було.

Того ж дня компанія Т. уклала з компанією L. два договори купівлі-продажу худоби та кормів, зобов'язавшись сплатити штраф за несвоєчасне виконання договірних зобов'язань.

Компанія Т. порушила справу проти компанії-заявника з вимогою розірвати договір оренди від 18 червня 2010 року через невиконання компанією-заявником зобов'язань щодо передачі свинарників та земельних ділянок. Окрім цього, вона вимагала відшкодування матеріальної шкоди в розмірі 1 219 000 молдавських леїв (MDL), що, як стверджувалося, становило штраф, який компанія Т. сплатила компанії L. відповідно до укладених між ними договорів.

Суд надіслав повістку й позовну заяву рекомендованим листом на адресу компанії-заявника, зазначену в Державному реєстрі юридичних осіб. Однак і повістка, і позовна заява були повернуті до суду з приміткою поштового відділення про те, що «за вказаною адресою ніхто не проживає».

18 квітня 2011 року, за відсутності компанії-заявника, суд задовольнив позовні вимоги компанії Т. в повному обсязі. у ході виконавчого провадження майно компанії-заявника було продано з аукціону.

Компанія-заявник дізналася про цивільне провадження, рішення суду від 18 квітня 2011 року та аукціон. Тоді вона оскаржила рішення суду першої інстанції, стверджуючи, що справу було розглянуто за її відсутності, бо повістку не було доставлено S. B., який не жив у Молдові; що між стверджуваним невиконанням умов договору оренди та заявленим відшкодуванням не було причинно-наслідкового зв'язку; і що фактична передача свинарника та земельних ділянок відбулася. Стосовно банківської інформації, компанія-заявник стверджувала, що S. B. був її єдиним учасником і в договорі був вказаний його особистий банківський рахунок, про який було відомо всім сторонам.

Суди вищих інстанцій залишили рішення суду першої інстанції без змін.

До ЄСПЛ компанія-заявник скаржилася, що справу було розглянуто судом першої інстанції за її відсутності і що рішення судів були недостатньо обґрунтовані. в контексті статті 1 Першого протоколу до Конвенції компанія-заявник скаржилася, що вона стала жертвою корпоративної «рейдерської атаки», і внаслідок цього була позбавлена свого майна.

Оцінка Суду

Щодо пункту 1 статті 6 Конвенції

ЄСПЛ нагадав, що принцип змагальності та принцип рівності сторін, які тісно пов'язані між собою, є основоположними компонентами концепції «справедливого судового розгляду» в розумінні пункту 1 статті 6 Конвенції (див. рішення у справі *Regner v. the Czech Republic* [ВП], № 35289/11, § 146, від 19 вересня 2017 року). Вони вимагають «справедливого балансу» між сторонами: кожній стороні має бути надана розумна можливість представити свою справу за таких умов, що не ставлять її чи його в явно гірше становище порівняно з протилежною стороною (див. рішення у справі *Andrejeva v. Latvia* [ВП], № 55707/00, § 96, ECHR 2009).

ЄСПЛ зазначив, що компанія-заявник не отримала повістку про судові засідання в суді першої інстанції. Незважаючи на те, що повістку, як видається, було надіслано на її зареєстровану адресу, її було повернуто як неотриману (див. пункт 12 рішення). Утім, навіть припустивши, що суд першої інстанції не повідомив належним чином компанію-заявника про провадження проти неї та/або що компанія-заявник не проявила належної ретельності в отриманні пошти за зареєстрованою адресою ЄСПЛ зауважив, що компанія-заявник мала можливість домогтися нового судового засідання після того, як вона дізналася про рішення суду першої інстанції від 18 квітня 2011 року.

Зокрема, ЄСПЛ зазначив, що компанія-заявник мала можливість викласти свої аргументи щодо непропорційної суми відшкодування та оскаржити факти й докази в апеляційному провадженні, що могло призвести до скасування рішення суду першої інстанції та ухвалення нового рішення по суті справи.

З огляду на вищевикладене, ЄСПЛ дійшов висновку, що відсутність компанії-заявника в суді першої інстанції в цілому не призвела до несправедливості судового розгляду. Відповідно, він вважав, що в цьому аспекті не було порушення пункту 1 статті 6 Конвенції.

Водночас ЄСПЛ вважав, що аргументи, наведені компанією-заявником, вимагали чіткої відповіді від національних судів. Принцип справедливості, передбачений статтею 6 Конвенції, був порушений, коли вони проігнорували важливі зауваження компанії-заявника (див., наприклад, нещодавнє рішення у справі *Mont Blanc Trading Ltd and Antares Titanium Trading Ltd v. Ukraine*, № 11161/08, § 82, від 14 січня 2021 року).

Отже, ЄСПЛ дійшов висновку, що було порушено пункт 1 статті 6 Конвенції у зв'язку з відсутністю належного обґрунтування в рішеннях національних судів.

Щодо статті 1 Першого протоколу до Конвенції

ЄСПЛ нагадав, що стаття 1 Першого протоколу до Конвенції містить три чіткі норми: перша норма, викладена в першому реченні першого абзацу, носить загальний характер і проголошує принцип мирного володіння майном; друга норма, що міститься в другому реченні першого абзацу, стосується позбавлення власності й підпорядковує його певним умовам; третя норма, закріплена в другому абзаці, передбачає, що Договірні Держави мають право, *inter alia*, контролювати користування власністю відповідно до загальних інтересів. Однак ці норми не є непов'язаними за своєю суттю. Друга і третя норми стосуються конкретних випадків втручання в право на мирне володіння майном і тому повинні тлумачитися у контексті загального принципу, закріпленого першою нормою (див. рішення у справі *Broniowski v. Poland* [ВП], № 31443/96, § 134, ECHR 2004-V).

ЄСПЛ повторно зауважив, що провадження стосовно цивільних спорів між приватними особами, як у цій справі, самі по собі не покладають на Державу відповідальність за статтею 1 Першого протоколу до Конвенції (див. рішення у справах *Rustavi 2 Broadcasting Company Ltd and Others v. Georgia*, № 16812/17, § 310, від 18 липня 2019 року; *Zagrebačka banka d.d. v. Croatia*, № 39544/05, § 250, від 12 грудня 2013 року). Сам факт того, що Держава у своїй судовій системі забезпечує суд для вирішення приватноправового спору, не є втручанням Держави в майнові права, передбачені статтею 1 Першого протоколу (див. рішення у справі *Theo National Construct S.R.L. v. the Republic of Moldova*, № 72783/11, § 69, від 11 жовтня 2022 року), навіть якщо матеріально-правовий результат рішення суду в цивільній справі призводить до втрати певного «майна». Держава може нести відповідальність за шкоду, спричинену таким вирішенням, якщо судові рішення не були ухвалені відповідно до національного законодавства або якщо вони були свавільними чи явно необґрунтованими

всупереч статті 1 Першого протоколу (див., наприклад, рішення у справі *Vulakh and Others v. Russia*, № 33468/03, § 44, від 10 січня 2012 року).

У цій справі ЄСПЛ зазначив, зокрема, що суд першої інстанції зобов'язав компанію-заявника виплатити відшкодування матеріальної шкоди в розмірі, що в двадцять разів перевищував вартість її договору з компанією Т. Відшкодування, як стверджувалося, стало результатом низки договірних зобов'язань між компанією-заявником та компанією Т., а потім між компанією Т. та третьою стороною. Проте суд першої інстанції не оцінив пропорційність суми щодо фактичної поведінки й ризику, на який пішла компанія-заявник, у такий спосіб не застосувавши відповідні положення національного законодавства. Суд поклав на компанію-заявника повну відповідальність за укладені компанією Т. з третьою стороною договори з високим ступенем ризику, які передбачали значні штрафні санкції. Однак він не оцінив, чи сприяла компанія Т. настанню шкоди, взявши на себе комерційні ризики за таких штрафних санкцій за описаних вище обставин, і чи було оспорюване невиконання компанією-заявником її договірних зобов'язань та відсутність належної ретельності пропорційними до шкоди, якої вона, як стверджувалося, зазнала.

Крім того, компанія-заявник дізналася про рішення суду першої інстанції лише в жовтні 2011 року з виконанням рішення суду та продажем майна компанії-заявника з аукціону. Попри те, що компанія-заявник могла оскаржити аукціон та виконавче провадження, вона не мала можливості зупинити аукціон та виконання рішення доти, поки рішення суду першої інстанції в основному провадженні залишалося в силі.

За таких обставин ЄСПЛ не міг не дійти висновку, що Держава до цього часу не виконала свого позитивного зобов'язання за статтею 1 Першого протоколу до Конвенції щодо створення належного суду, який би дав заявнику можливість ефективно захистити свої права (див., серед іншого, згадане рішення у справі *Theo National Construct S.R.L. v. the Republic of Moldova*, § 80; і рішення у справі *Bilyavska v. Ukraine*, № 84568/17, § 48, від 27 березня 2025 року).

Отже, було порушено статтю 1 Першого протоколу до Конвенції.

Висновок

Відсутність порушення статті 6 Конвенції (право на справедливий суд) щодо провадження *in absentia* в суді першої інстанції.

Порушення статті 6 Конвенції стосовно відсутності належного обґрунтування в рішеннях судів.

Порушення статті 1 Першого протоколу до Конвенції (захист власності).
Рішення в цій справі ухвалені Палатою 15 травня 2025 року й набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

RADUK v. Serbia (№ 13696/23)

Обставини справи

Справа стосувалася стверджуваної провокації заявника з боку поліції та його засудження за одержання неправомірної вигоди в порушення пункту 1 статті 6 Конвенції.

Г. Ї., місцевий підприємець, що займався імпортом вживаних автомобілів до Сербії, звернувся до поліції із заявою про вчинення злочину, звинувативши заявника в одержанні неправомірної вигоди. у цій заяві Г. Ї. стверджував, що почув від Ж. В, який також займався імпортом вживаних автомобілів, що заявнику можна було дати неправомірну вигоду для «вирішення питань», пов'язаних із різними митними зборами та процедурами. Замість того, щоб дати неправомірну вигоду, Г. Ї вирішив повідомити про це органи влади.

Того ж дня, на підставі обґрунтованої підозри в одержанні неправомірної вигоди, слідчий суддя дав дозвіл на проведення таємного спостереження за заявником протягом двох місяців відповідно до статей 166-167 та 171-172 Кримінального процесуального кодексу Сербії (КПК).

Протягом цього періоду поліція перехоплювала текстові повідомлення між заявником і Ж. В та записувала їхні телефонні розмови. Протягом цього ж періоду заявник двічі зустрівся з Г. Ї. Під час першої зустрічі, ініційованої Г. Ї., він розповів заявнику, що почув від Ж. В. про можливість «вирішити питання» й поцікавився вартістю. Спочатку заявник заперечив свою причетність, однак зрештою погодився на суму близько 5 000 євро (EUR). Зустріч було таємно знято на відео поліцією за відома Г. Ї. Під час другої зустрічі Г. Ї., оснащений аудіозаписувальним пристроєм, наданим поліцією, передав заявнику позначені банкноти, також надані поліцією, після чого заявник був заарештований.

Вищий суд Зренянина визнав заявника винним в одержанні неправомірної вигоди й призначив йому покарання у вигляді одного року домашнього арешту. Обвинувальний вирок ґрунтувався на низці доказів, включно з аудіозаписами та перехопленими текстовими повідомленнями між Г. Ї. і Ж. В., відеозаписами зустрічей між заявником і Г. Ї., а також показанням Г. Ї.

Спроби заявника оскаржити це рішення виявилися безуспішними.

Посилаючись на статтю 6 Конвенції, заявник скаржився на те, що його засудження було несправедливим, оскільки ґрунтувалось на доказах, отриманих шляхом провокації з боку поліції, а національні суди належним чином не розглянули його скаргу щодо провокації.

Оцінка Суду

Загальні принципи щодо питання провокації викладені у справі *Ramanauskas v. Lithuania* [ВП], № 74420/01, §§ 49–61, ECHR 2008). Зокрема, судове провадження щодо заявника не відповідатиме вимогам справедливості, передбаченим статтею 6 Конвенції, якщо дії державних органів спричинили вчинення заявником злочину, за який його було засуджено, і якщо національні суди належним чином не розглянули його твердження про провокацію (див., наприклад, рішення у справі *Matanović v. Croatia*, № 2742/12, § 135, від 4 квітня 2017 року).

Переходячи до цієї справи ЄСПЛ насамперед повинен оцінити за матеріальним критерієм, чи мали органи влади достатні підстави для ініціювання операції під прикриттям. Незважаючи на те, що не існує доказів, що заявник раніше був причетний до будь-якої злочинної діяльності, зокрема до корупції, цей факт, з урахуванням інших обставин справи, не може розглядатися як ознака недобросовісності з боку поліції при прийнятті рішення про проведення операції під прикриттям щодо заявника (див. рішення у справі *Tchokhonelidze v. Georgia*, № 31536/07, § 48, від 28 червня 2018 року).

Крім того ЄСПЛ зазначив, що національні суди встановили, що заявник через посередника Ж. В., повідомив Г. Ї. про свою готовність прийняти неправомірну вигоду. Водночас ЄСПЛ також зауважив, що Г. Ї. звернувся до поліції ще до будь-якого прямого контакту із заявником. Його кримінальна скарга ґрунтувалася виключно на непрякій інформації, отриманій від третьої особи – Ж. В., а не на будь-якому безпосередньому спілкуванні із заявником. Крім того, перша зустріч між заявником та Г. Ї. була ініційована останнім після звернення до поліції; під час цієї зустрічі він запропонував неправомірну вигоду, а взаємодія була записана поліцією за відома Г. Ї. (на відміну від згаданого рішення у справі *Tchokhonelidze v. Georgia*, § 49). Спочатку заявник відмовився, але зрештою погодився прийняти неправомірну вигоду після неодноразових прохань з боку Г. Ї. Це свідчило про те, що заявника було підштовхнуто Г. Ї. до вчинення злочину (див. рішення у справі *Ramanauskas v. Lithuania*, § 67, і *Tchokhonelidze v. Georgia*, § 44). Крім того, засудження заявника значною мірою ґрунтувалось на записах, зроблених поліцією під час двох зустрічей, у яких Г. Ї. діяв за вказівками поліції. Очевидно, що від першого контакту із заявником до його затримання Г. Ї. діяв згідно з інструкціями поліції і активно спонукав заявника прийняти неправомірну вигоду. Втім, враховуючи ширший контекст – зокрема встановлення національними судами факту попереднього звернення заявника до Г. Ї. через Ж. В. – ЄСПЛ не може дійти висновку лише на цій підставі, що заявник зазнав провокації з боку поліції. Відтак наявність чіткого й передбачуваного правового механізму для дозволу та проведення операцій під прикриттям, а також належний нагляд за такими операціями має вирішальне значення. Відсутність процесуальних гарантій при

призначенні операції під прикриттям створює ризик свавілля та провокації з боку поліції (див. згадане рішення у справі *Tchokhonelidze v. Georgia*, § 50, та рішення у справі *Nosko and Nefedov v. Russia*, №№ 5753/09 і 11789/10, § 64, від 30 жовтня 2014 року).

Щодо зазначених процесуальних гарантій ЄСПЛ зауважив, що Кримінальний процесуальний кодекс передбачає чітку та передбачувану процедуру дозволу, реалізації та нагляду за проведенням спеціальних слідчих заходів, таких як імітаційні закупівлі (статті 174–177) і залучення оперативного працівника (статті 183–187), які потребують обов'язкового судового дозволу. у цій справі, однак, зазначена процедура, очевидно, не була дотримана. Зокрема, Г. Ї. було надано пристрій для запису й банкноти, надані поліцією, номери яких були належним чином зафіксовані для використання як доказ – усе це без відповідного рішення, винесеного суддею чи судом. Щодо подальшої судової перевірки оскаржуваної операції, заявник порушував питання щодо цих процесуальних порушень у межах кримінального провадження. Однак, хоча національні суди визнали відсутність судового дозволу на проведення спеціальних слідчих заходів, вони все ж відхилили доводи заявника, дійшовши висновку, що за відсутності такого дозволу спеціальні слідчі заходи не проводилися. Таким чином, національні суди не надали належного обґрунтування твердженням про провокації з боку поліції. Те, що поліція надала Г. Ї. пристрій для запису та банкноти без судового дозволу, свідчило про процесуальний недолік самої операції під прикриттям, а не про те, що така операція взагалі не проводилася. на думку ЄСПЛ така відсутність належних процесуальних гарантій з самого початку підірвала легітимність усієї операції під прикриттям та створила ризик провокації з боку поліції (див. згадане рішення у справі *Nosko and Nefedov v. Russia*, §§ 64–65).

Наведені міркування були достатніми для висновку ЄСПЛ про те, що процесуальні недоліки органів влади у справі заявника в сукупності порушили його право на справедливий судовий розгляд.

Висновок

Порушення пункту 1 статті 6 Конвенції (право на справедливий суд).

Рішення в цій справі ухвалене Комітетом 6 травня 2025 року та є остаточним.

SADOMSKI v. Poland (№ 56297/21)

Обставини справи

Справа стосувалася провадження, спрямованого на перегляд рішення Національної ради суддів, яке було підставою для призначення 7 кандидатів на судові посади в цивільній палаті Верховного Суду та відхилення інших кандидатів, включаючи заявника. у ній порушується питання, що стосується пункту 1 статті 6 Конвенції.

У 2018 році заявник подав заяву на участь у відборі на посаду судді Цивільної палати Верховного Суду Польщі. Конкурсний відбір проводився Національною радою судочинства («НРС»). Постановою від 28 серпня 2018 року НРС рекомендувала 7 із 27 кандидатів для призначення суддями Цивільної Палати; серед них не було заявника. Заявник оскаржив цю постанову до Вищого адміністративного суду.

Вищий адміністративний суд зупинив дію постанови НРС про призначення кандидатів на відповідні посади. Незважаючи на рішення суду Президент Польщі вирішив призначити на посади кандидатів, рекомендованих НРС.

Заявник скаржився на підставі пункту 1 статті 6 Конвенції, що обсяг судового перегляду в його справі був недостатнім і не міг забезпечити ефективний захист його прав. Він стверджував, що попри те, що Вищий адміністративний суд запинив дію постанови НРС, задовольнив його скаргу та скасував оскаржувану постанову, це рішення не мало для нього жодного практичного впливу, а тому не могло вважатися ефективним засобом захисту. у цьому контексті заявник посилався на (1) законодавчі зміни до Закону про НРС, які, як стверджувалося, мали на меті перешкодити ефективному судовому контролю за призначеннями до Верховного Суду, та (2) рішення Президента Республіки про призначення 7 кандидатів, рекомендованих НРС, в порушення тимчасових постанов Вищого адміністративного суду про зупинення виконання оскаржуваної постанови.

Оцінка Суду

Передусім ЄСПЛ зазначив, що він раніше, хоча й в іншому контексті, у справі *Advance Pharma sp. z o.o. v. Poland*, № 1469/20, § 26, від 3 лютого 2022 року, постановив, що за двома пунктами було допущено явне порушення національного законодавства, яке негативно вплинуло на основоположні процесуальні правила призначення суддів до Цивільної палати Верховного Суду (там само, § 349).

По-перше, процедура призначення суддів за участі оновленої НРС, створеної відповідно до Закону про внесення змін 2017 року, яку ЄСПЛ раніше визнав органом, що не є незалежним від законодавчої та виконавчої влади, суперечила законодавству та стандартам, що впливають із практики ЄСПЛ (там само, §§ 321 і 335).

По-друге, як втручання органів законодавчої влади в розгляд судом законності постанови НРС, так і призначення Президентом Польщі 7 суддів до Цивільної палати на підставі оскаржуваної постанови всупереч зупинення її дії на час розгляду апеляційних скарг щодо її законності, становили явне порушення національного законодавства. Дії найвищого органу виконавчої влади Держави, який свідомо ігнорує обов'язкове судове рішення та шляхом *fait accompli* втручається в здійснення правосуддя з метою знівелювати та позбавити змісту поточний судовий перегляд призначення суддів ЄСПЛ раніше охарактеризував як відверте зневажання принципу верховенства права (там само, § 334).

На додаток до викладеного ЄСПЛ вважав важливим зазначити, що Конституційний Суд своєю ухвалою від 25 березня 2019 року, а також сама НРС, *inter alia*, шляхом затягування передачі апеляційної скарги заявника від 1 жовтня 2018 року, при одночасній оперативній передачі постанови НРС Президентіві Республіки для призначення рекомендованих кандидатів, діяли з подібним наміром – обмежити право на судовий перегляд усіх осіб, не рекомендованих для призначення до Верховного Суду загалом, і заявника зокрема.

З огляду на викладене ЄСПЛ зазначив, що якби не наполегливість Вищого адміністративного суду в розгляді цієї справи, право заявника на судовий перегляд оскаржуваної постанови НРС, швидше за все, було б обмежене ще більше. у зв'язку з цим ЄСПЛ відзначив, що, наполягаючи на тлумаченні та застосуванні національного законодавства таким чином, щоб забезпечити повне виконання положень Конвенції, Вищий адміністративний суд належним чином виконав своє зобов'язання, що впливає з принципу субсидіарності (див. рішення у справі *Grzęda v. Poland* [ВП], № 43572/18, § 324, від 15 березня 2022 року).

Оцінюючи всі вищенаведені обставини в сукупності ЄСПЛ дійшов висновку, що судовий перегляд національного суду не був достатнім з огляду на вимоги пункту 1 статті 6 Конвенції. і втручання в судовий перегляд оскаржуваної постанови НРС, і призначення Президентом Республіки відповідних осіб на посади суддів, незважаючи на обов'язкове тимчасове рішення – що, як раніше встановив ЄСПЛ, становило явне порушення національного законодавства (у рішенні у справі *Advance Pharma sp. z o.o. v. Poland*, § 334) – є достатніми для висновку, що як тимчасове рішення, так

і остаточне рішення Вищого адміністративного суду (ухвалене на користь заявника) були фактично позбавлені сили, що завдало шкоди заявнику та знецінило будь-яке практичне значення національних рішень для нього.

ЄСПЛ повторив свій висновок, що в обставинах цієї справи питання, чи були провадження у Вищому адміністративному суді «вирішальними» для прав цивільного характеру заявника, тісно пов'язане із сутністю його скарги. Він вважав, що в ситуації, яка розглядається, коли органи влади Держави-відповідача вжили заходів, спрямованих на обмеження й припинення судового перегляду скарги заявника щодо його права цивільного характеру, така неефективність національного провадження не може слугувати підставою для висновку, що це провадження не було «вирішальним» для відповідного права. Протилежний висновок означав би, що припинення судового провадження, що триває, на національному рівні одночасно могло б бути підставою для позбавлення заявника захисту, гарантованого пунктом 1 статті 6 Конвенції.

Відповідно ЄСПЛ відхилив попереднє заперечення Уряду щодо несумісності скарги *ratione materiae* з цивільним аспектом пункту 1 статті 6 Конвенції та встановив, що в цій справі було порушено це положення щодо обсягу судового перегляду.

Висновок

Порушення пункту 1 статті 6 Конвенції (право на справедливий суд).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 9 травня 2025 року й набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

RUMINAS v. Lithuania (№ 3181/22)

Обставини справи

Заявник був зупинений поліцією під час керування автомобілем з метою проведення перевірки та огляду. Йому запропонували пройти огляд на стан алкогольного сп'яніння. Тест показав 1,38 проміле алкоголю (допустимий рівень – 0,4 проміле). Заявник заперечив факт вживання алкоголю і попросив провести повторний тест, проте поліцейський відмовив. на підставі цього було складено протокол про адміністративне правопорушення відповідно до пункту 1 статті 126 Кодексу про адміністративні правопорушення («КАП»). Заявник відмовився підписати протокол заявивши, що не вживав алкоголю протягом останніх трьох днів.

Протягом години з моменту зупинки його поліцейськими заявник звернувся до лікарні, де йому було зроблено аналіз крові (що вимагається за національним законодавством для визнання результату медичного огляду дійсним). у крові не було виявлено жодних слідів алкоголю.

Окружний суд міста Вільнюса встановив, що саме на поліції лежить обов'язок доведення вини заявника в керуванні автомобілем у стані сп'яніння, а всі суперечності повинні тлумачитися на користь особи, яка притягується до відповідальності. Згідно з висновком судово-медичного експерта неможливо, щоб через годину після позитивного результату алкотесту в крові не залишилося жодних слідів алкоголю. Він також підтвердив, що знизити рівень алкоголю з 1,38 проміле до 0 штучно за годину є неможливим. Суд дійшов висновку, що алкотестер міг показати некоректні результати, і закрити провадження через відсутність складу адміністративного правопорушення.

Водночас суд залишив без розгляду вимогу заявника про відшкодування витрат – 500 євро на правову допомогу та 29 євро на аналіз крові – посилаючись на те, що ані стаття 279 КАП, ані інші положення КАП чи Кримінального процесуального кодексу («КПК»), що застосовуються *mutatis mutandis*, не передбачають відшкодування витрат, понесених особою під час провадження у справі про адміністративне правопорушення. Суд зазначив, що заявник, якщо він вважає, що йому було завдано шкоди внаслідок дій правоохоронних органів, може звернутися з позовом про відшкодування такої шкоди відповідно до цивільного процесуального або іншого законодавства.

Згодом заявник звернувся до адміністративного суду з вимогою про відшкодування в розмірі 529 євро матеріальної шкоди (витрати на адвоката й аналіз крові) та 5000 євро моральної шкоди, якої, з його слів, він зазнав у зв'язку з адміністративним провадженням. Національні суди не задовольнили його позовні вимоги.

До ЄСПЛ заявник скаржився, що відмова у відшкодуванні понесених ним судових витрат порушила його право на ефективний захист, гарантований пунктом 1 статтею 6 Конвенції.

Оцінка Суду

Загальні принципи щодо права на доступ до суду були викладені в рішенні у справі *Zubac v. Croatia* ([ВП], № 40160/12, §§ 76–79, від 5 квітня 2018 року). Зокрема, обмеження права на доступ до суду не повинні звужувати наданий особам доступ у такий спосіб або такою мірою, щоб сама суть цього права була порушена. Крім того, обмеження буде несумісним з пунктом 1 статті 6 Конвенції, якщо воно не переслідує законну мету та якщо немає розумної пропорційності між застосованими засобами та метою, якої прагнуть досягти (там само, § 78).

ЄСПЛ вважав, що зобов'язання заявника нести витрати на правову допомогу та інші пов'язані з провадженням витрати, незважаючи на рішення суду, яке було ухвалено на його користь, становило обмеження його права на доступ до суду. Це обмеження переслідувало законну мету – обмеження витрат Держави (порівняйте рішення у справах *Černius and Rinkevičius v. Lithuania*, №№ 73579/17 і 14620/18, §§ 68–69, від 18 лютого 2020 року, та *Jakutavičius v. Lithuania*, № № 42180/19., §§ 76–79, від 13 лютого 2024 року).

Стосовно пропорційності такого втручання в право на доступ до суду ЄСПЛ, по-перше, зазначив, що обставини цієї справи відрізняються від обставин згаданої справи *Jakutavičius*, у якій ЄСПЛ постановив, що заявник своєю поведінкою суттєво сприяв рішенню поліції про накладення на нього штрафу. у цій справі заявника зупинили під час проведення загальної перевірки (зупинки й огляду), а не через те, що він привернув до себе увагу поліцейських своєю підозрілою поведінкою; він постійно заперечував факт керування автомобілем у стані алкогольного сп'яніння (порівняйте зі справою *Jakutavičius v. Lithuania*, § 7).

По-друге, ЄСПЛ врахував показання експерта про неможливість зниження рівня алкоголю до нуля за той короткий час, протягом якого заявник дістався лікарні для медичного обстеження, а також висновок окружного суду про те, що існувала реальна можливість, що алкотестер показав некоректні дані. ЄСПЛ також звернув увагу на те, що в протоколі «якимось чином» зазначено неправильний час вчинення стверджуваного правопорушення (див. пункт 4 рішення). Водночас не було підстав покладати провину за будь-які підозрілі дії або поведінку на самого заявника.

По-третє, ЄСПЛ урахував твердження заявника про те, що тривале провадження спричинило стрес і завдало шкоди його репутації з огляду на серйозність обвинувачення. Уряд, зі свого боку, не стверджував,

що провадження у справі про ствердження адміністративне правопорушення було позбавленим змісту. Крім того, сума, про відшкодування якої просив заявник для покриття понесених ним витрат, не була надмірною.

З огляду на всі наведені міркування ЄСПЛ дійшов висновку, що за обставин цієї справи той факт, що заявник був змушений самотійно нести витрати, понесені ним під час провадження у справі про адміністративне правопорушення, обмежив його право на доступ до суду в такий спосіб, що це підірвало саму суть цього права.

Відповідно, було порушення пункту 1 статті 6 Конвенції.

Висновок

Порушення пункту 1 статті 6 Конвенції (право на справедливий суд).

Рішення в цій справі ухвалене Комітетом 13 травня 2025 року та є остаточним.

VASYLKIV v. Ukraine (ухв.) (№ 77302/16)

Обставини справи

У вересні 2013 року заявник ініціював судове провадження проти Sh., своєї доньки, з вимогою визнання її такою, що втратила право проживання як співнаймачка у квартирі, що належить місцевому комунальному підприємству, оскільки вона була відсутня й не жила в цій квартирі протягом більше 6 місяців. 14 березня 2014 року суд першої інстанції розглянув позов заявника за відсутності Sh. і задовольнив його. Sh. подала апеляційну скаргу на це рішення й клопотала про поновлення строку на апеляційне оскарження.

Уряд надав копії трьох листів, які апеляційний суд надіслав заявнику на його домашню адресу рекомендованим листом 23 лютого, 6 квітня та 19 травня

2015 року. Листи було повернуто як недоставлені, оскільки заявник не був присутній за своєю домашньою адресою або тому, що строк зберігання листів закінчився. Після невдалих спроб апеляційного суду повідомити заявника про судові засідання рекомендованим листом, він постановив опублікувати повідомлення про судові засідання (яке мало відбутися 30 червня 2015 року) в місцевій газеті.

30 червня 2015 року апеляційний суд провів засідання за відсутності заявника, але в присутності Sh. Він постановив, що підстави, з яких Sh. була відсутня й не проживала у квартирі більше 6 місяців, були вагомими, а тому скасував рішення суду першої інстанції та відмовив заявнику в задоволенні позову. Заявник оскаржив це рішення. Він стверджував, що його не було повідомлено про апеляційне провадження та про засідання 30 червня 2015 року.

25 травня 2016 року ВССУ залишив рішення апеляційного суду без змін.

Посилаючись на пункт 1 статті 6 Конвенції заявник скаржився на порушення принципу рівності сторін, оскільки його не було повідомлено про апеляційне провадження та про засідання 30 червня 2015 року.

Оцінка Суду

Відповідні принципи щодо принципу рівності сторін, містяться в рішеннях у справах *Avotiņš v. Latvia* ([ВП], № 17502/07, § 119, від 23 травня 2016 року), *Lazarenko and Others v. Ukraine*, (№ 70329/12 та 5 інших, §§ 36–37, від 27 червня 2017 року) та *Viktor Nazarenko v. Ukraine*, (№ 18656/13, § 36, від 3 жовтня 2017 року).

У цій справі ЄСПЛ зазначив, що апеляційний суд тричі надсилав повістки рекомендованим листом на домашню адресу заявника, але вони було повернуті як недоставлені. Заявник не заперечував той факт, що повістки надсилалися рекомендованим листом, а також не стверджував, що апеляційний суд використав неправильну адресу. Він наполягав на тому, що не отримав копію апеляційної скарги Sh., що є порушенням чинного законодавства, і що він не мав можливості заперечити її аргументи.

ЄСПЛ повторно зазначив, що стаття 6 Конвенції не зобов'язує національні органи влади забезпечувати ідеальне функціонування поштової системи. Органи влади можуть бути притягнуті до відповідальності за ненадіслання заявнику відповідних документів (див. ухвалу в справі *Voytsekhovskyy v Ukraine* (ухв.) [Комітет], № 41881/18, від 26 січня 2023 року). з огляду на те, що апеляційний суд надіслав повістки на домашню адресу заявника, його твердження про те, що він міг їх не отримати, не є достатнім для висунення небезпідставної скарги про порушення його процесуальних прав. Звідси випливало, що скарга заявника про порушення принципу рівності сторін, яку було подано на підставі пункту 1 статті 6 Конвенції, є явно необґрунтованою.

Відповідно, ЄСПЛ вважав, що цю заяву має бути відхилено відповідно до підпункту (а) пункту 3 та пункту 4 статті 35 Конвенції.

Висновок

Заяву визнано неприйнятною.

Ухвала в цій справі прийнята Комітетом 30 квітня 2025 року, оприлюднена 22 травня 2025 року та є остаточною.

KRUPNYK v. Ukraine (ухв.) (№ 16505/23)

Обставини справи

У лютому 2021 року заявник подав позов, оскаржуючи дії приватного виконавця щодо продажу його майна. Рішенням суду першої інстанції, яке було залишено без змін рішенням суду апеляційної інстанції від 5 липня 2022 року, у задоволенні позовних вимог заявника було відмовлено. Повний текст рішення був підготовлений 7 липня 2022 року, опублікований в Єдиному державному реєстрі судових рішень 13 липня 2022 року та надісланий заявнику поштою 23 серпня 2022 року.

21 вересня 2022 року заявник подав касаційну скаргу на рішення суду апеляційної інстанції від 5 липня 2022 року й просив Верховний Суд продовжити встановлений законом тридцятиденний строк для подання касаційної скарги. Він зазначив, що отримав повний текст оскаржуваного рішення 25 серпня 2022 року.

Відповідно до пункту 1 статті 390 Цивільного процесуального кодексу, встановлений законом тридцятиденний строк на касаційне оскарження рішення обчислюється з дня його проголошення судом апеляційної інстанції. Якщо в судовому засіданні було оголошено лише вступну та резолютивну частини судового рішення, зазначений строк обчислюється з дня складення повного судового рішення. Після складення рішення воно публікується в Єдиному державному реєстрі судових рішень згідно з усталеною національною практикою. Сторони провадження можуть ознайомитися з рішенням та отримати його копію одразу після його опублікування.

2 грудня 2022 року Верховний Суд відхилив клопотання заявника про поновлення строку на касаційне оскарження та відмовив у відкритті касаційного провадження зазначивши, що: (i) представник заявника був присутній на засіданні суду апеляційної інстанції 5 липня 2022 року, і був поінформований про оскаржуване рішення в цей день; (ii) оскаржуване рішення було оприлюднено 13 липня 2022 року; (iii) заявник не надав жодних пояснень щодо того, чому він або його представник не звернулися до суду апеляційної інстанції з проханням надати копію рішення до 23 серпня 2022 року.

До ЄСПЛ заявник скаржився на підставі статей 6 та 14 Конвенції щодо відмови Верховного Суду розглянути його касаційну скаргу та несприятливого результату розгляду справи по суті.

Оцінка Суду

Відповідні принципи, що впливають з практики ЄСПЛ щодо права на доступ до суду, узагальнені, зокрема, в рішенні у справі *Zubac v. Croatia* ([ВП], № 40160/12, §§ 76–99, від 5 квітня 2018 року).

ЄСПЛ нагадав, що норми, які регулюють порядок дій, що має бути виконаний, та строки, яких слід дотримуватися при поданні апеляційної скарги, мають на меті забезпечити належне відправлення правосуддя і, зокрема, дотримання принципу правової визначеності (див., наприклад, рішення у справах *Miragall Escolano and Others v. Spain*, № 38366/97, §§ 33 та 36, ECHR 2000-I, та *Běleš and Others v. the Czech Republic*, № 47273/99, § 49, ECHR 2002-IX). ЄСПЛ також наголосив, що зацікавлені сторони зобов'язані проявляти особливу сумлінність у захисті своїх інтересів та вживати необхідних дій для ознайомлення з ходом провадження (див. рішення у справі *Karakutsya v. Ukraine*, № 18986/06, §§ 53–60, від 16 лютого 2017 року).

У цій справі ЄСПЛ зазначив, що національне законодавство є чітким щодо дати початку обчислення строку для подання касаційної скарги.

ЄСПЛ також зазначив, що адвокат заявника був присутній на засіданні суду апеляційної інстанції 5 липня 2022 року, а отже був поінформований про вступну та резолютивну частини рішення суду апеляційної інстанції того ж дня. Дійсно, повний текст цього судового рішення був надісланий заявнику лише 23 серпня 2022 року, при цьому він отримав його 25 серпня 2022 року. Однак, оскільки рішення було складено 7 липня 2022 року, воно стало доступним в Єдиному державному реєстрі судових рішень 13 липня 2022 року, звідки заявник або його представник могли його отримати; або, як зазначав Верховний Суд, вони могли звернутися до суду апеляційної інстанції з проханням надати копію судового рішення. Однак ані заявник, ані його законний представник, які не заявляли перед Верховним Судом – як і заявник у цій скарзі – про те, що їм не була відома або була незрозуміла усталена національна практика щодо оприлюднення судових рішень у Державному реєстрі судових рішень, не скористалися жодною з цих процесуальних можливостей.

З огляду на ці обставини не можна стверджувати, що заявник та його представник, як сторони в провадженні, проявили необхідну сумлінність для відстеження ходу провадження та вжили розумних заходів для отримання повного тексту рішення, коли воно стало доступним.

Так, ЄСПЛ вважав, що, відхиливши на підставі чинного законодавства касаційну скаргу заявника яку таку, що було подано поза встановленим строком, Верховний Суд не діяв надто суворо й не обмежував право заявника на доступ до суду в спосіб, несумісний із статтею 6 Конвенції (див. ухвалу в справі *Tanja Oškrt Bunjevčević v. Croatia* (ухв.) [Комітет], № 1789/15, §§ 50–71, від 16 березня 2021 року). Відповідно, його скарга щодо відсутності доступу

до цього суду має бути відхилено як явно необґрунтована відповідно до підпункту (а) пункту 3 та пункту 4 статті 35 Конвенції.

Стосовно скарги заявника щодо результату провадження, її було відхилено через невичерпання ним національних засобів правового захисту відповідно до пунктів 1 і 4 статті 35 Конвенції, оскільки заявник не подав касаційну скаргу до Верховного Суду згідно з відповідними процесуальними вимогами.

Висновок

Заяву визнано неприйнятною.

Ухвала в цій справі прийнята Комітетом 20 березня 2025 року, оприлюднена 24 квітня 2025 року та є остаточною.

СТАТТЯ 8 КОНВЕНЦІЇ (ПРАВО на ПОВАГУ до ПРИВАТНОГО і СІМЕЙНОГО ЖИТТЯ)

IORLAN v. the Republic of Moldova (№ 10870/15)

Обставини справи

Справа стосувалася скарги, поданої відповідно до статті 8 Конвенції, про відмову національних судів покарати в адміністративному порядку журналіста за поширення нібито неправдивих тверджень про заявника.

Заявник, суддя Iurie Iordan, звернувся до ЄСПЛ зі скаргою на порушення його права на повагу до приватного життя. Підставою для звернення стало те, що журналіст зняв і оприлюднив відео, на якому заявник зустрічається з двома особами поблизу будівлі суду. На записі видно, як жінка передає заявнику конверт, той виймає з нього вміст, кладе в кишеню, а натомість віддає їй купюру. Журналіст, коментуючи відео, припустив, що відбувається передача неправомірної вигоди. Відео з коментарями було оприлюднено на YouTube та в ефірі телепрограми того ж дня.

Після інциденту дружина брата заявника (яка фігурувала у відео) зателефонувала журналісту й пояснила, що передала йому квитанцію про сплату замість нього земельного податку, а суддя повернув їй сплачену суму. Того ж дня Апеляційний суд Кишинева оприлюднив пресреліз із такою ж версією. Журналіст додав уточнення до опису відео, але не вилучив початкові коментарі.

Заявник звернувся зі скаргою до прокуратури посилаючись на статтю 70 Кодексу про адміністративні правопорушення («КАП») щодо дифамації. Після кількох етапів провадження суд остаточно звільнив журналіста від відповідальності визнавши, що його припущення не мали на меті поширення завідомо неправдивої інформації.

Власне заявник звернувся до ЄСПЛ зі скаргою на порушення його прав за статтею 8 Конвенції.

Оцінка Суду

ЄСПЛ зазначив, що в подібних справах не йдеться про дію Держави як такої, а про стверджувану недостатність захисту, наданого національними судами приватному життю заявника. Він повторно зазначив, що позитивне зобов'язання, передбачене статтею 8 Конвенції, може зобов'язувати Державу вживати заходів, спрямованих на забезпечення поваги до приватного життя навіть у сфері стосунків осіб між собою. Утім, застосовні принципи подібні, і слід враховувати справедливий баланс, який має бути встановлений між

відповідними конкуруючими інтересами (див. рішення у справі *Von Hannover v. Germany* (№ 2) [ВП], №№ 40660/08 і 60641/08, §§ 98–99, від 7 лютого 2012 року, з подальшими посиланнями).

ЄСПЛ визначив низку критеріїв, які слід застосовувати при зважуванні двох конкуруючих прав, передбачених статтями 8 та 10 Конвенції, серед яких: предмет публікації та його внесок у суспільну дискусію; наскільки відомою є особа, якої це стосується; попередня поведінка цієї особи; зміст, форма та наслідки публікації; а також, якщо доречно, спосіб отримання відповідної інформації (див. рішення у справі *Couderc and Hachette Filipacchi Associés*, № 40454/07, § 93, ECHR 2015).

Зокрема, ЄСПЛ нагадав, що викривлення істини, вчинене недобросовісно, іноді може виходити за межі допустимої критики: правильне твердження може супроводжуватися додатковими зауваженнями, оціночними судженнями, припущеннями або навіть натяками, що можуть створити хибне уявлення в суспільній свідомості. Так, функція поширення інформації неодмінно передбачає обов'язки та відповідальність, а також обмеження, які преса має самотійно для себе встановлювати. Це особливо стосується тих випадків, коли в повідомленні ЗМІ йдеться про дуже серйозні дії, які приписуються конкретній особі, оскільки такі «звинувачення» несуть ризик викликати публічну зневагу (див. рішення у справі *Mesić v. Croatia* (№ 2), № 45066/17, § 67, від 30 травня 2023 року).

У цій справі ЄСПЛ зауважив, що національні суди застосували низку критеріїв, наведених вище, зокрема той факт, що публікація стосувалася питання суспільного інтересу (потенційний випадок корупції за участю судді та, відповідно, питання довіри до судової влади); спеціальний захист, який має надаватися журналістам у випадках висвітлення подій суспільного інтересу; а також дії журналіста (який здебільшого коментував побачене й робив припущення) та заявника (який, попри те, що він не був зобов'язаний відповідати на питання журналіста, прийняв ризик виникнення далекосяжних припущень у разі мовчання за таких обставин).

Дійсно, крім розгляду питання про те, чи журналіст навмисно зробив неправдиву заяву, суди не проаналізували додаткові важливі елементи, такі як: заходи, яких вжив журналіст для перевірки своїх припущень, окрім того, що поставив питання судді, а також, чи поінформував він свою аудиторію про альтернативну версію подій, коли дізнався про неї (див. рішення у справі *Oleg Balan v. the Republic of Moldova*, № 25259/20, § 43, від 14 травня 2024 року).

Водночас ЄСПЛ зазначив, що дещо обмежений характер урівноваження двох конкуруючих прав був значною мірою зумовлений вибором засобу правового захисту самим заявником. На відміну від провадження у цивільних справах про дифамацію, стаття 70 КАП передбачає, що для визнання особи

винною в порушенні цієї норми має бути доведено, що ця особа знала про неправдивість твердження і все одно його поширила. Більшу частину аналізу національних судів було цілком справедливо зосереджено саме на цих елементах, оскільки вони були вирішальними для обраного заявником провадження.

ЄСПЛ зазначив, що стандарт доказування для визнання особи винною в порушенні статті 70 КАП, що має характер кримінально-правової норми, був досить високим. Встановлення високого стандарту доказування у справах, що передбачають застосування покарань кримінального характеру, є сумісним з вимогами Конвенції і відповідає тенденції до декриміналізації дифамації, яку підтримує Парламентська асамблея Ради Європи (див. Резолюцію 1577 (2007) «У напрямку декриміналізації дифамації»; також ухвалу в справі *Yakub Saygılı v. Turkey* (ухв.), № 42914/16, § 41, від 11 липня 2017 року).

За обставин цієї справи ЄСПЛ не вбачав підстав ставити під сумнів висновки національних судів, що високий стандарт доказування, необхідний для визнання порушення статті 70 КАП, не був досягнутий. За відсутності свавільності або явно недостатнього підходу, до завдань ЄСПЛ не входить підміна собою національних судів у дослідженні доказів. Дійсно, національні суди не розглянули конкретно той факт, що за кілька годин до другої публікації журналіст дізнався про альтернативне пояснення зафіксованих ним подій. Однак, розглянувши всі факти, ЄСПЛ вважав, що в матеріалах справи немає нічого, щоб поставити під сумнів загальну оцінку національних судів. Зокрема, журналіст добросовісно вжив низку заходів для повного інформування громадськості про всі наявні факти, додавши відповідний підпис до публікації, згадавши про телефонний дзвінок і пресреліз Апеляційного суду та пояснивши, що ситуація лишається нез'ясованою.

Водночас сам заявник зазначив, що він вирішив домагатися покарання журналіста на підставі норми, що за своєю природою є кримінальною, «...як засіб примусу і спосіб виправлення та реабілітації, що застосовується в ім'я закону» (див. пункт 21 рішення). Проте стаття 8 Конвенції не може розглядатися як така, що накладає на Держави позитивне зобов'язання передбачити кримінально-правові засоби захисту для кожного виду посягання на репутацію.

Заявник не стверджував, що можливість подати цивільний позов про захист честі та гідності відповідно до статті 16 Цивільного кодексу (див. пункт 18 цього рішення) була з якихось причин недоступною або неефективною або іншим чином не могла забезпечити захист його репутації. Зокрема, він не заперечував, що в рамках провадження у справі про дифамацію суди мали б розглянути питання добросовісності журналіста (як стосовно первинної публікації, до отримання ним інформації про альтернативне пояснення фактів, так і стосовно телевізійної трансляції, коли відеозапис та коментарі журналіста

були адаптовані з урахуванням цього пояснення) та оцінити баланс між свободою вираження поглядів журналіста та правом заявника на захист своєї репутації.

За цих обставин заявник не довів, що Держава-відповідач не виконала свого позитивного зобов'язання за статтею 8 Конвенції щодо забезпечення ефективних засобів захисту його репутації заявника. Відповідно, порушення цієї статті не було.

Висновок

Відсутність порушення статті 8 Конвенції (право на повагу до приватного і сімейного життя).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 22 травня 2025 року й набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

SELISHCHEVA AND OTHERS v. Russia (№ 39056/22 та 9 інших)

Обставини справи

У 2021 році заявники, які підтримували опозиційні політичні сили в росії, подали документи на висунення своїх кандидатур на муніципальних виборах у місті Бердськ. Вони балотувалися як незалежні кандидати або в складі Бердської коаліції 2021 року. Після того, як заявники подали необхідну кількість підписів, які були перевірені виборчими комісіями без виявлення будь-яких порушень, їм було відмовлено в реєстрації на підставі листів Головного управління Міністерства юстиції, що містили дані, зібрані поліцією, про причетність заявників до діяльності заборонених екстремістських організацій.

Підставами для встановлення такої причетності стали такі види діяльності заявників, як участь у протестах проти ув'язнення Навального, надання правової допомоги затриманим під час мітингів особам, публікація інформації, пов'язаної з протестами, отримання платежів від організацій, пов'язаних з Навальним тощо.

Заявники оскаржили відмови в реєстрації до Бердського міського суду, який визнав інформацію, отриману через листи, достатнім доказом причетності заявників до діяльності організацій, визнаних екстремістськими. Він відхилив як недоречні аргументи заявників про те, що жодним попереднім судовим рішенням не було встановлено їхньої причетності до заборонених організацій.

Подальші спроби заявників оскаржити це рішення виявилися безуспішними.

До ЄСПЛ заявники скаржилися за статтею 8 Конвенції на збір поліцією їхніх персональних даних, що вказували на їхні політичні погляди, розкриття цих даних виборчій комісії та їх використання як підстави для відмови в реєстрації кандидатами на муніципальних виборах. Вони також скаржилися, що обмеження їхніх пасивних виборчих прав через стверджувану минулу діяльність у заборонених організаціях становило порушення статей 10 і 11 Конвенції.

Оцінка Суду

Щодо статті 8 Конвенції

ЄСПЛ нагадав, що саме зберігання інформації щодо приватного життя особи, включно з даними, що розкривають її політичні погляди та участь у мирних протестах, становить втручання в право на повагу до приватного життя, гарантоване пунктом 1 статті 8 Конвенції (див. рішення у справах *Catt v.*

the United Kingdom № 43514/15, §§ 9–10 і 93, від 24 січня 2019 року, та *S. and Marper v. the United Kingdom* [ВП], №№ 30562/04 і 30566/04, § 67, ECHR 2008).

Таке втручання порушує статтю 8 Конвенції, якщо воно не було здійснено «згідно із законом», не переслідує одну або кілька законних цілей, перелічених у цій статті, та не є «необхідним у демократичному суспільстві».

У цій справі збір даних здійснювався, як видається, на підставі загальних повноважень поліції. Водночас нормативно-правова база щодо збору, зберігання та використання цих даних була недостатньо визначеною. Зокрема, не існувало конкретної законодавчої основи для спостереження за опозиційними політиками або політичними активістами, а також не було чітких критеріїв, що регулювали б збір та передачу таких даних.

ЄСПЛ із занепокоєнням зазначив, що заявники не мали жодного способу дізнатися, яка інформація про них збиралася й на якій підставі, не мали доступу до цієї інформації та не могли оскаржити її достовірність. Це є особливо проблематичним з огляду на чутливий характер зібраних даних, що розкривали політичні погляди та діяльність заявників, а тому потребували підвищеного рівня захисту (див. згадане рішення у справі *Catt v. the United Kingdom*, § 12).

ЄСПЛ також зазначив, що, як і у згаданій справі *Catt v. the United Kingdom*, критерії, які поліція використовувала для збору відповідних даних, не були чітко визначені. Отже, дані, на які посилалися в національних провадженнях для відмови в реєстрації заявників, збиралися на *ad hoc* основі, без достатньої прозорості щодо їхнього точного обсягу або змісту.

Отже, ЄСПЛ дійшов висновку, що втручання в право заявників на повагу до приватного життя не було здійснено «згідно із законом» у значенні пункту 2 статті 8 Конвенції.

Крім того, Уряд не навів жодної законної мети. Навіть припустивши, що з огляду на обставини справи втручання переслідувало одну або кілька законних цілей, перелічених у пункту 2 статті 8 Конвенції, ЄСПЛ вважав, що збір і зберігання даних у цій справі був особливо проблематичним з кількох причин.

По-перше, зібрані дані стосувалися політичних поглядів заявників, які, як зазначалося, належать до особливої категорії чутливих даних, що вимагають підвищеного рівня захисту (див. згадані рішення у справах *Catt v. the United Kingdom*, § 12, і *S. and Marper v. the United Kingdom*, § 76).

По-друге, поліція склала докладні досьє, що містили інформацію про мирну й законну політичну діяльність заявників. Попри те, що деякі заявники піддавалися адміністративним покаранням за участь або заклики до участі в несанкціонованих зібраннях, не було жодних ознак того, що хтось з них вчинив насильницькі або інші дії, що могли б виправдати таке інтенсивне спостереження.

По-третє, невибірковий і безстроковий збір даних про політичну діяльність заявників міг мати негативні наслідки на здійснення ними прав, передбачених Конвенцією (там само, § 123).

По-четверте, Принципи збору даних, викладені в Рекомендації № R(87)15 Комітету міністрів Ради Європи, що регулює використання персональних даних у секторі поліції, передбачають суворі обмеження щодо збору даних про осіб виключно на підставі їхньої належності до рухів або організацій, незаборонених законом. у цій справі дані заявників були зібрані через їхню причетність до організацій, які на момент збору даних діяли на законних підставах і проти яких не було порушено жодного розслідування.

Отже, ЄСПЛ виснував, що втручання не було здійснено «згідно із законом», не переслідувало законну мету і не було «необхідним у демократичному суспільстві». Відповідно, було порушено статтю 8 Конвенції.

Щодо статей 10 і 11 Конвенції

По-перше, ЄСПЛ розглянув питання відсутності передбачуваності майбутніх виборчих обмежень для заявників. Коли вони брали участь у протестах, надавали правову допомогу протестувальникам або поширювали дописи в соціальних мережах, ці дії мали виключно мирний характер. Вони не могли розумно передбачити, що їхню діяльність буде згодом використано для позбавлення їх виборчих прав на підставі законодавства, якого ще не існувало, стосовно організацій, які ще не були визнані екстремістськими. Це питання є подібним до питання, порушеного у справі *Andrey Rylkov Foundation and Others v. Russia* (№№ 37949/18 та 83 інші, § 111, від 18 червня 2024 року), у якій ЄСПЛ визнав, що ретроактивне застосування закону й очікування від заявників передбачити правові кваліфікації, що не існували на момент вчинення ними їхніх дій, становили суттєву проблему. у цій справі ЄСПЛ постановив, що покладення на заявників обов'язку передбачити майбутні правові кваліфікації становило неможливий і необґрунтований тягар, а такі очікування мають негативний вплив на свободу вираження поглядів.

По-друге, ЄСПЛ звернув увагу на нечіткість поняття «причетність» до екстремістських організацій, що дозволило національним органам влади класифікувати потенційно необмежене коло законних дій як підстави для позбавлення права балотуватися на виборах. Загальний і невизначений характер цього поняття означав, що практично будь-який зв'язок, навіть мінімальний, з політичним рухом Навального міг бути витлумачений як «причетність».

Попри те, що захист демократичних інститутів від екстремізму може бути законною метою в принципі, у цій справі органи влади ретроактивно покарали за мирну політичну діяльність, законну на момент її здійснення. Національні

суди не провели жодної змістовної оцінки пропорційності, не дослідивши характер діяльності кожного заявника та не встановивши жодного реального зв'язку з екстремістською діяльністю. Нечіткість застосовних положень та їхнє розширене тлумачення призвели до правової невизначеності, що є несумісною з вимогою щодо того, що обмеження основоположних прав мають бути «встановлені законом», а також не продемонстрували жодної «нагальної суспільної потреби», яка б виправдовувала такі обмеження як необхідні в демократичному суспільстві.

З огляду на викладене ЄСПЛ дійшов висновку, що втручання в права заявників, передбачені статтями 10 і 11 Конвенції, не було «відповідно до закону» і «необхідним у демократичному суспільстві». Відповідно, було порушено статті 10 та 11 Конвенції.

Висновок

Порушення статті 8 Конвенції (право на повагу до приватного і сімейного життя).

Порушення статті 10 Конвенції (свобода вираження поглядів).

Порушення статті 11 Конвенції (свобода зібрань та об'єднання).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 27 травня 2025 року й набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

VERSACI v. Italy (№ 3795/22)

Обставини справи

У 2014 році заявник відкрив в Італії бізнес з прийому ставок від імені австрійської букмекерської компанії. Для законного здійснення букмекерської діяльності від імені іноземної компанії в Італії необхідно отримати ліцензію з публічної безпеки (стаття 1(643) Закону № 190/2014). Ліцензії з публічної безпеки регулюються Королівським указом № 773 від 18 червня 1931 року про громадський порядок (Testo Unico delle Leggi di Pubblica Sicurezza – «TULPS»).

8 січня 2015 року австрійська букмекерська компанія подала заяву про врегулювання ситуації заявника, і він, зі свого боку, звернувся до керівника поліції Реджо-Калабрії за ліцензією. Управління поліції запросило додаткові документи, які він надав на початку серпня 2015 року.

У січні наступного року комісар поліції (questore) повідомив заявника про відмову у видачі відповідної ліцензії через його невідповідність вимозі TULPS щодо «доброї репутації». Причиною було те, що його брат брав участь у судовому провадженні щодо незаконного обігу наркотиків, отримав поліцейське попередження і перебував під спеціальним поліцейським наглядом, а також тому, що заявник регулярно спілкувався з особами, які мали судимість за низку різних правопорушень – від збуту краденого майна до викрадення, торгівлі наркотиками та вбивства. Комісар поліції був стурбований, зокрема, тим, що заявник може використовувати букмекерську діяльність для відмивання грошей, одержаних злочинним шляхом.

Заявник оскаржив це повідомлення стверджуючи, зокрема, що оцінка його доброчесності має базуватися виключно на його власній поведінці, а не на діях інших осіб. Проте, зрештою, комісар поліції відмовив заявнику в отриманні ліцензії.

Він звернувся до Регіонального адміністративного суду Калабрії з проханням тимчасово скасувати відмову в наданні йому ліцензії, оскільки його букмекерська діяльність була основним джерелом доходу для його сім'ї. Він стверджував, що, з огляду на те, що він сам не мав судимості й не перебував під слідством, відмова в його заявці не мала належних чи відповідних підстав.

Суд відмовив у задоволенні скарги. Рішення адміністративного суду було пізніше підтверджено Державною радою.

Посилаючись на статтю 8 Конвенції заявник скаржився на те, що відмову у видачі йому ліцензії з публічної безпеки не було здійснено «згідно із законом», оскільки поняття «добра репутація» є надто нечітким, щоб точно визначити обсяг повноважень комісара поліції в цьому питанні. Він також

стверджував, що національне законодавство не передбачало необхідних гарантій проти свавілля.

Оцінка Суду

ЄСПЛ зазначив, що судова практика Конституційного Суду та Державної ради визнає, що поняття «добра репутація» надає широку свободу дій органам поліції. Для того, щоб розвіяти будь-яку невизначеність і труднощі в тлумаченні цього поняття, Міністерство внутрішніх справ прийняло та опублікувало Циркуляр № 1763/2996 з метою його роз'яснення і порядку оцінювання «доброї репутації». ЄСПЛ дійшов висновку, що, хоча положення про «добру репутацію» можна вважати розпливчастим і неоднозначним, були надані роз'яснення, які зробили це поняття достатньо чітким і передбачуваним. Тому в цьому аспекті цей захід був законним.

Проте така широка свобода дій, надана комісару поліції для прийняття рішення про надання чи відмову в наданні ліцензії, мала підлягати всебічному судовому перегляду з боку адміністративних судів для запобігання свавільному втручання з боку органів влади. ЄСПЛ зазначив, що це рішення було оскаржено в Регіональному адміністративному суді, а потім у Державній раді, які були неупередженими та незалежними органами з повноваженнями проводити ретельний перегляд. Причини, наведені комісаром поліції, були оскаржені в кожній інстанції, а причини, наведені адміністративним судом – в Державній раді. Таким чином, судовий перегляд був достатнім для запобігання свавільному втручання в основні права заявника. в цьому аспекті оскаржуваний захід також було здійснено «згідно із законом».

Визначаючи, чи був цей захід «необхідним у демократичному суспільстві», ЄСПЛ постановив, що національні органи влади мають право вживати заходів для запобігання певним особам займатися певними чутливими професіями, за умови дотримання низки вимог. Зокрема, ризик мав бути належним чином встановлений, а його аналіз повинен був враховувати характер відповідної діяльності, особисту ситуацію відповідної особи, загальний контекст, а також потенційний масштаб наслідків, якщо ризик не буде усунутий вчасно. Нарешті, оцінка реальності, характеру, масштабу та безпосередності цього ризику мала підлягати перегляду незалежним судовим органом.

Оцінюючи, чи були причини, наведені комісаром поліції для обґрунтування відмови в наданні заявнику ліцензії з публічної безпеки, доречними, достатніми й такими, що підлягали належному судовому перегляду, ЄСПЛ встановив, що конкретний регіональний контекст означав, що органи влади повинні були забезпечити, щоб ліцензії з публічної безпеки отримували лише надійні люди для уникнення ризику відмивання грошей або інших злочинів. Крім того,

відмова надати ліцензію з публічної безпеки заявнику вплинула на його приватне життя лише тією мірою, якою вона обґрунтовувалася причинами, пов'язаними з його приватним життям, зокрема тому, що він раніше спілкувався з людьми, що мали судимість або перебували під наглядом поліції. Проте ЄСПЛ визнав, що наведені підстави були досить короткими та поверхневими й могли бути більш детальними та конкретними. Водночас рішення ґрунтувалося на питаннях, що стосувалися характеру заявника та його загального соціального та сімейного середовища, а обґрунтування в рішенні охоплювало конкретні ризики в географічній зоні, де мала б здійснюватися його букмекерська діяльність. ЄСПЛ визнав, що національні органи влади мають кращі можливості, ніж міжнародний суд, для оцінки місцевих потреб та умов. у рішенні було зазначено встановлені факти й зроблено висновок про існування реального ризику того, що ліцензія з публічної безпеки буде використана для інших цілей. у зв'язку з цим, попри те, що ЄСПЛ визнав необхідність у більш детальному обґрунтуванні, він погодився з тим, що комісар поліції обґрунтував відмову належною оцінкою фактів і надав відповідні та достатні підстави для встановлення того, що заявник не відповідає вимозі «доброї репутації».

Стосовно того, чи була відмова предметом достатнього судового перегляду, ЄСПЛ зазначив, що рішення було оскаржене в судовому порядку на двох рівнях юрисдикції, під час проваджень у яких заявник був представлений адвокатом і мав можливість наводити аргументи на захист своєї справи. Такі доводи публічно обговорювалися у судових засіданнях і були взяті до уваги відповідними судами.

Зокрема, ЄСПЛ відзначив, що Регіональний адміністративний суд врахував аргументи заявника, але визнав, що вони не спростували серйозних сумнівів, пов'язаних з тим, що заявник спілкувався з особами, що мали судимість або перебували під наглядом поліції. Державна рада постановила, що численні злочини, вчинені особами, близькими до заявника, виправдовували відмову, оскільки організація, збір та управління ставками можуть бути легко використані для відмивання грошей, одержаних злочинним шляхом. ЄСПЛ не виявив жодного очевидного свавілля в здійсненому перегляді та дійшов висновку, що відмова була «необхідною у демократичному суспільстві».

Отже, ЄСПЛ виснував про відсутність порушення статті 8 Конвенції.

Висновок

Відсутність порушення статті 8 Конвенції (право на повагу до приватного і сімейного життя).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 15 травня 2025 року й набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

L. F. AND OTHERS v. Italy (№ 52854/18)

Обставини справи

Справа стосувалася забруднення, яке, як стверджувалося, було спричинене діяльністю ливарного заводу поблизу житла заявників у муніципалітеті Салерно.

Ливарний завод Fonderie Pisano, який займається виплавою чорних (залізовмісних) металів, працює в муніципалітеті Салерно (регіон Кампанія) з 1960 року. у 2006 році промислову зону, де був розташований завод, було перекласифіковано як зону житлової забудови, за умови перенесення діяльності підприємства. Жодного перенесення здійснено не було, однак цю територію було відкрито для житлового будівництва.

Ливарний завод був об'єктом численних інспекцій, а також адміністративних і кримінальних проваджень, у ході яких було виявлено недотримання вимог у його діяльності. з 2016 року органи влади вживали заходів, супроводжуваних моніторингом, з метою мінімізації шкідливого впливу ливарного заводу на довкілля та здоров'я населення.

Посилаючись на статті 2 та 8 Конвенції, заявники стверджували, що, дозволивши житлову забудову навколо ливарного заводу та не вживши необхідних заходів для боротьби із забрудненням, Держава завдала серйозної шкоди довкіллю, створила загрозу для їхнього життя та здоров'я і негативно вплинула на їхнє благополуччя. Кілька заявників стверджували, що вони страждають на серцево-судинні, респіраторні та неврологічні захворювання. Заявники також скаржилися, що органи влади не поінформували їх про ризики проживання в зоні, прилеглій до заводу, і не забезпечили їхню участь у процесі ухвалення рішень щодо дозволу на його експлуатацію.

Оцінка Суду

ЄСПЛ нагадав, що принципи, які застосовуються при оцінці відповідальності Держави за статтею 8 Конвенції у справах, що стосуються довкілля, загалом є подібними незалежно від того, чи аналізується справа з огляду на пряме втручання, чи в контексті позитивного обов'язку регулювати приватну діяльність. в обох випадках варто враховувати потребу в дотриманні справедливого балансу між конкуруючими інтересами окремої особи та суспільства загалом, і в будь-якому разі Держава користується певною свободою розсуду (див. рішення у справах *López Ostra v. Spain*, від 9 грудня 1994 року, § 51, серія А № 303-С, і *Cordella and Others v. Italy*, №№ 54414/13 та 54264/15, § 158, від 24 січня 2019 року).

Стосовно процесуальних зобов'язань за статтею 8 у справах, пов'язаних з довкіллям, ЄСПЛ часто переглядав процес ухвалення рішень на національному рівні, враховуючи, що наявність процесуальних гарантій для особи має особливе значення для визначення того, чи діяла Держава-відповідач у межах своєї свободи розсуду (див., наприклад, рішення у справі *Flamenbaum and Others v. France*, № 3675/04 та 23264/04, § 137, від 13 грудня 2012 року). у цьому контексті ЄСПЛ надав особливого значення, *inter alia*, проведенню відповідних досліджень і експертиз у процесі ухвалення рішень, доступу громадськості до інформації з метою оцінки ризиків, яким вона піддається, та можливості осіб захищати свої інтереси в процесі ухвалення рішень, що стосуються довкілля (див. рішення у справі *Verein KlimaSeniorinnen Schweiz and Others v. Switzerland* [ВП], № 53600/20, § 539, від 9 квітня 2024 року).

ЄСПЛ повторив, що його завданням не є точно визначати, що саме мало бути зроблено в цій справі для подолання або зменшення забруднення, спричиненого діяльністю заводу в новому урбанізованому середовищі. Проте, безперечно, до його повноважень належить оцінити, чи поставився Уряд до цієї проблеми з належною ретельністю й з урахуванням усіх конкуруючих інтересів. у зв'язку з цим ЄСПЛ наголосив, що саме на Державі лежить обов'язок обґрунтувати, використовуючи докладні й переконливі дані, ситуацію, у якій окремі особи змушені нести надмірний тягар в інтересах решти суспільства. Розглянувши цю справу з такої перспективи, ЄСПЛ зазначив наступне (див. рішення у справах *Fadeyeva v. Russia*, № 55723/00, § 128, ECHR 2005-IV, *Locascia and Others v. Italy*, № 35648/10, § 140, від 19 жовтня 2023 року, і згадане рішення у справі *Cordella and Others v. Italy*, § 161).

Документи, подані сторонами, свідчили про те, що в період з 2008 по 2016 рік ливарний завод спричиняв значне забруднення довкілля, при цьому особам, на яких це могло впливати, зокрема заявникам, не було надано чіткої інформації про потенційні ризики проживання за кілька кілометрів від цього заводу. у висновку експерта від 2021 року було зазначено, що територія навколо заводу перебувала під «значним екологічним тиском», а житлові будинки розташовувалися «дуже близько до джерел викидів». Відповідно до цього висновку, попри те, що рівень забруднення, ймовірно, був ще вищим до 2008 року, наявні дані однозначно підтверджували, що з 2008 по 2016 рік відбувалося забруднення, і, зокрема, що викиди твердих частинок перевищували гранично допустимі рівні, встановлені національним законодавством. у цьому ж висновку також було зазначено, що з 2008 року перевірки заводу постійно виявляли численні порушення щодо скидання води, управління відходами та викидів в атмосферу, суттєву нестачу інформації і механізмів моніторингу каналізаційних викидів, а також недостатній контроль за сировиною.

ЄСПЛ також зазначив, що перевірки, проведені Регіональним агентством з охорони навколишнього середовища в Кампанії (Agenzia Regionale per la Protezione Ambientale della Campania – «ARPAC») після видачі інтегрованого екологічного дозволу (Autorizzazione Integrata Ambientale – «AIA») 2012 року, неодноразово виявляли серйозні порушення в роботі заводу, і навіть доходили висновку, що сам дозвіл є «дефектним і суперечливим», а адміністративні органи влади «не скористалися процедурою AIA для того, щоб зобов'язати підприємство суттєво поліпшити показники екологічної ефективності».

Щодо доступу до інформації про можливий шкідливий вплив забруднення ЄСПЛ зазначив, що національні органи влади у 2017 році почали біомоніторинг населення, яке проживає поблизу заводу, однак відповідні результати були оприлюднені лише в 2021 році, тобто через десять і чотирнадцять років після відкриття території для житлової забудови, коли вона вже була щільно заселена.

з огляду на наведене ЄСПЛ вважав, що, дозволивши житлову забудову навколо ливарного заводу, національні органи влади не вжили всіх необхідних заходів для забезпечення ефективного захисту права на повагу до приватного життя відповідних осіб, принаймні в період з 2008 по 2016 рік.

Стосовно періоду після 24 березня 2016 року, коли органи влади вирішили переглянути AIA 2012 року та визначили, що підприємство потребує значної модернізації, включно з суттєвими конструктивними змінами, ЄСПЛ зауважив, що вони розробили та спланували низку заходів, спрямованих на мінімізацію шкідливого впливу діяльності ливарного заводу на довкілля та здоров'я місцевого населення.

ЄСПЛ зазначив, що ці заходи дали відчутні результати, про що свідчать інспекції ARPAC, проведені в 2019-2021 роках, які не виявили перевищення дозволених рівнів викидів. Крім того, у висновку експерта від 2021 року було зазначено, що технічні вдосконалення, проведені протягом багатьох років, і більш жорсткі граничні рівні викидів, встановлені новим законодавством, сприяли поліпшенню моніторингу та збільшенню обсягу наявної інформації. Також було зазначено, що ймовірність зниження рівня забруднення внаслідок екологічного моніторингу є дуже високою. ЄСПЛ також зазначив, що в цей період заявники мали можливість брати участь у процесі ухвалення рішень щодо перегляду AIA 2012 року.

Попри ці зусилля, ЄСПЛ із занепокоєнням зазначив, що, надавши заводу дозвіл на подальшу діяльність та встановивши нові екологічні вимоги й заходи моніторингу, яких має дотримуватися підприємство, національні органи не врахували той факт, що місцеве населення вже зазнало суттєвого шкідливого впливу внаслідок тривалого впливу забруднення. ЄСПЛ звернув увагу, що результати епідеміологічного дослідження, а також когортного дослідження, засвідчили, що в мешканців прилеглої до заводу території

спостерігалися підвищені рівні важких металів і органічних сполук в організмі, а також вищі показники захворюваності на серцево-судинні, респіраторні та неврологічні захворювання.

З огляду на наведене ЄСПЛ вважав, що, незважаючи на певну свободу розсуду, яка надається Державі-відповідачу, органи влади не виконали свого позитивного зобов'язання вжити всіх необхідних заходів для забезпечення ефективного захисту права заявників на повагу до їхнього приватного життя.

Висновок

Порушення статті 8 Конвенції (право на повагу до приватного і сімейного життя).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 6 травня 2025 року й набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

BAYRAMOV v. Azerbaijan (№ 45735/21)

Обставини справи

Справа стосувалася відеозйомки заявника, адвоката, працівниками поліції в 2018 році, коли його було зупинили за підозрою в керуванні транспортним засобом у стані алкогольного сп'яніння та доставлено до лікаря для проходження тесту на виявлення алкоголю в крові. Це відео згодом було оприлюднено на телевізійних каналах та інтернет-ресурсах під різними заголовками, зокрема: «Відомого адвоката затримано в стані сп'яніння».

Цивільний позов проти поліції національні суди відхилили, оскільки заявник не довів, що саме працівники поліції передали відповідне відео засобам масової інформації.

Провадження у справі про адміністративне правопорушення, порушене щодо заявника за керування транспортним засобом без пристебнутого ремня безпеки та в стані алкогольного сп'яніння, було припинено в 2020 році у зв'язку із спливом строку давності притягнення до адміністративної відповідальності.

Посилаючись на статтю 8 Конвенції заявник скаржився на незаконну відеозйомку та подальше оприлюднення відповідного відео, а також на недостатню вмотивованість судових рішень, якими було відхилено його позов проти поліції.

Оцінка Суду

ЄСПЛ неодноразово зазначав, що відеозйомка в контексті правоохоронної діяльності або поширення поліцією фотографій заявників у засобах масової інформації становить втручання в право на повагу до приватного життя (див., наприклад, рішення у справах *Peck v. the United Kingdom*, № 44647/98, §§ 62–63, ECHR 2003-I; *Sciacca v. Italy*, № 50774/99, §§ 26–29, ECHR 2005-I; *Khuzhin and Others v. Russia*, № 13470/02, § 116, від 23 жовтня 2008 року, *Khmel v. Russia*, № 20383/04, §§ 42–44, від 12 грудня 2013 року).

У цій справі сторони мають розбіжності щодо наявності втручання з боку державних органів. Заявник стверджував, що його було знято на відео співробітниками Державної дорожньої поліції («ДДП»), які згодом передали відповідне відео до ЗМІ, однак Уряд заперечував будь-яку причетність ДДП стверджуючи, що відео було знято незалежними журналістами або перехожими (порівняйте зі згаданою справою *Sciacca v. Italy*, § 26). з огляду на обставини справи та послідовність подій ЄСПЛ не виключив можливість причетності ДДП до передачі відповідного відеоматеріалу в ЗМІ.

Проте, беручи до уваги аргументи сторін і наявні матеріали справи, а також міркування, викладені нижче, ЄСПЛ вважав, що немає необхідності остаточно вирішувати це питання в межах цієї справи.

ЄСПЛ зазначив, що протягом усього провадження в національних судах заявник послідовно стверджував, що співробітники ДДП здійснили відеозйомку за його участю та поширили відповідне відео в ЗМІ, що становило порушення положень національного законодавства та Конвенції. При цьому він зазначав, що багато з цих телеканалів і вебсайтів посилалися на ДДП або Міністерство внутрішніх справ як на джерело цієї інформації. Незважаючи на те, що національні суди визнали, що певні вебсайти дійсно вказували пресслужбу Міністерства внутрішніх справ як на джерело поширеної інформації про стверджуване керування заявником транспортного засобу у стані алкогольного сп'яніння, вони відхилили його позов встановивши недоведення ним факту поширення поліцією відповідної інформації в ЗМІ. Національні суди зазначили на підставі витягу з одного вебсайту, що в статті не вказано, який саме посадовець пресслужби Міністерства внутрішніх справ надав цю інформацію.

Відхиляючи позов заявника, національні суди також посилалися на листи від ДДП та одного з телеканалів. у цьому контексті ЄСПЛ зазначив, що національні суди обмежилися посиланням на лист ДДП, у якому заперечувалася будь-яке правопорушення, і не надали належного обґрунтування аргументам заявника з цього питання (порівняйте зі справою *Biba v. Albania*, № 24228/18, § 73, від 7 травня 2024 року). Вони також не пояснили, яке значення мав лист телеканалу Real TV для встановлення того, чи було відео із заявником оприлюднене саме ДДП. з огляду на ці обставини ЄСПЛ дійшов висновку, що національні суди відхилили скаргу заявника щодо дій з боку ДДП, а саме – незаконної відеозйомки і подальшого оприлюднення відповідного відео – без належного обґрунтування (порівняйте зі справою *D.H. and Others v. North Macedonia*, № 44033/17, § 65, від 18 липня 2023 року).

Уряд стверджував, що відео за участю заявника могло бути зроблено перехожими або незалежними журналістами. Насамперед ЄСПЛ зазначив, що національні суди не зробили жодного висновку в цьому напрямку у своїх рішеннях, а Уряд не надав жодних доказів на підтвердження такого твердження. Крім того, Уряд не пояснив, яким чином сторонні особи могли знімати заявника під час медичного огляду на предмет встановлення його стану алкогольного сп'яніння, який проводився в лікарському кабінеті Наркологічного центру Міністерства охорони здоров'я.

ЄСПЛ вважав, що в обставинах цієї справи заявник мав обґрунтовані підстави подати позов саме проти ДДП, а не проти телеканалів чи вебсайтів, а тому відхилив заперечення Уряду про те, що заявник не вичерпав національні засоби правового захисту (порівняйте зі справами *Cemalettin Canlı v. Turkey*,

№ Помилка! Неприпустимий об'єкт гіперпосилання., §§ 35–37, від 18 листопада 2008 року, §§ 28–29, та *Toma v. Romania*, № 42716/02, §§ 83–85, від 24 лютого 2009 року).

Наведені міркування були достатніми для того, щоб ЄСПЛ дійшов висновку, що Держава-відповідач не виконала своїх позитивних зобов'язань за статтею 8 Конвенції.

Висновок

Порушення статті 8 Конвенції (право на повагу до приватного і сімейного життя).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 6 травня 2025 року й набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

СТАТТЯ 11 КОНВЕНЦІЇ (СВОБОДА ЗІБРАНЬ та ОБ'ЄДНАННЯ)

KÁRI ORRASON AND OTHERS v. Iceland (№ 29791/21 та 2 інші)

Обставини справи

Справа стосувалася скарг за статтями 10 та 11 Конвенції.

У квітні 2019 року в Ісландії відбулися мирні демонстрації на захист прав шукачів притулку. Троє заявників – громадяни Ісландії та Польщі – взяли участь у сидячій акції протесту в приміщенні Міністерства юстиції. Міністерство працювало до 16:00. Після 16:00 поліція наказала протестувальникам покинути будівлю. Четверо з них виконали наказ, однак заявники відмовилися. Їх було примусово виведено, затримано на декілька годин, а згодом притягнуто до відповідальності за непокору законному розпорядженню поліції.

Кожного з них було оштрафовано на суму близько 74 євро, а також зобов'язано відшкодувати судові витрати та витрати на захист. Заявники стверджували, що поліція діяла свавільно, не надала достатньо часу на добровільне залишення ними приміщення або не пояснила вимоги (особливо одному з них, який не розумів ісландську мову). Їхні заяви про надання дозволу на оскарження були відхилені Апеляційним судом.

Заявники скаржилися, що їх засудження за участь у мирній демонстрації порушило їхні права на свободу вираження поглядів та свободу мирних зібрань, гарантовані статтями 10 та 11 Конвенції відповідно.

Оцінка Суду

Право на свободу зібрань є основоположним правом у демократичному суспільстві та, як і право на свободу вираження поглядів, становить одну з основ такого суспільства. Так, його не слід тлумачити вузько (див. *Kudrevičius and Others v. Lithuania* [GC], № 37553/05, § 91, ECHR 2015, та *Taranenko v. Russia*, № 19554/05, § 65, 15 травня 2014 року). ЄСПЛ підкреслив, що свобода зібрань, передбачена статтею 11, тісно пов'язана зі свободою вираження поглядів, гарантованою статтею 10, оскільки захист особистих поглядів, забезпечений останньою, є однією з цілей свободи мирних зібрань, закріпленої в статті 11. Відповідно до усталеної практики, скарга на арешт особи в контексті демонстрації має розглядатися на підставі статті 11 Конвенції, виходячи з того, що стаття 10 має розглядатися як *lex generalis* стосовно статті 11, яка є *lex specialis*. Одним із відмінних критеріїв, на який звернув увагу ЄСПЛ, є те, що, здійснюючи право на свободу зібрань, учасники не лише прагнуть висловити

свою думку, а й зробити це разом з іншими (див. *Primov and Others v. Russia*, № 17391/06, § 91, 12 червня 2014 року).

Стосовно того, чи було здійснено втручання в здійснення права на свободу мирних зібрань ЄСПЛ зазначив, що заявники були засуджені не за сам факт участі в демонстрації, чи то перед будівлею Міністерства юстиції, чи то у вестибюлі (див., а contrario, рішення у справах *Yılmaz Yıldız and Others v. Turkey*, № 4524/06, § 46, 14 жовтня 2014 року, і *Chernega and Others v. Ukraine*, № 74768/10, § 259, 18 червня 2019 року), а за відмову підкоритися наказу поліції залишити вестибюль Міністерства юстиції після його закриття.

ЄСПЛ переконаний в тому, що таке втручання було передбачене законом та переслідувало легітимну мету.

Стосовно необхідності цього втручання в демократичному суспільстві, суть питання полягала в тому, чи були обмеження, накладені органами влади на заявників щодо часу та місця проведення зібрання, виправданими відповідно до пункту 2 статті 11 Конвенції (див., наприклад, рішення у справах *Eckert v. France*, № 56270/21, § 72, від 24 жовтня 2024 року; і, *mutatis mutandis*, *Central Unitaria de Trabajadores/as v. Spain*, № 49363/20, §§ 85–94, від 17 жовтня 2024 року, та згадане рішення у справі *Kudrevičius and Others v. Lithuania*, §§ 142–5).

ЄСПЛ з жалем зазначив, що рішення суду першої інстанції майже не містило обґрунтування цього питання, навіть у провадженні щодо третьої заявниці, яка прямо посилалася на статтю 11. Він наголосив, що відповідно до принципу субсидіарності та доктрини свободи розсуду, національні суди повинні наводити конкретні підстави з урахуванням обставин справи, зокрема для того, щоб ЄСПЛ міг здійснювати покладені на нього функції європейського контролю.

ЄСПЛ також зазначив, що мирні протести на ту ж тему вже відбувалися біля будівлі Парламенту та Міністерства юстиції з березня 2019 року. Крім того, 2, 3 та 4 квітня 2019 року невелика група осіб також увійшла до вестибюлю Міністерства юстиції, хоча й на короткий час, після чого їх вивели без подальших дій, що свідчило про демонстрацію владою розумного рівня терпимості.

Суд першої інстанції встановив, що заявники відмовилися виконати наказ поліції залишити будівлю, а тому визнав їх винними за пред'явленим обвинуваченням. ЄСПЛ не бачив підстав ставити під сумнів ці фактичні висновки.

ЄСПЛ зауважив, що місце проведення протесту – вестибюль Міністерства юстиції – був відкритим для відвідування громадськості в певні години (з 8:30 до 16:00), і заявники увійшли до приміщення в ці години роботи. Заперечення органів влади, як видається, ґрунтувалося не на місці проведення протесту як

такому, а на тому, що заявники намагалися залишитися там після закінчення робочого дня. Отже, суворо кажучи, питання про їхній доступ до об'єктів державної власності або квазі-громадських місць (питання, на яке посилялися у рішеннях у справах *Appleby and Others v. the United Kingdom*, № 44306/98, § 47, ECHR 2003-VI, *Tuskia and Others v. Georgia*, № 14237/07, § 72, від 11 жовтня 2018 року) не виникає. Так само справа не стосувалася того, чи спосіб протесту (такий як рівень шуму або фізичні дії протестувальників) надмірно вплинув на здійснення діяльності іншими особами (див., наприклад, згадані рішення у справах *Kudrevičius and Others v. Lithuania*, §§ 171–175, та *Tuskia and Others v. Georgia*, § 83). у цій справі питання полягало швидше в тому, чи перевищила Договірна Держава межі своєї свободи розсуду, коли вона дійшла висновку, що заявники не мали права залишатися та здійснювати свої права, передбачені статтею 11, у будівлі після закінчення її робочого дня. ЄСПЛ у рішенні у справі *Kudrevičius and Others v. Lithuania* (§§ 155–160) виклав принципи, що регулюють баланс інтересів між учасниками протесту та іншими членами суспільства, коли демонстрація відбувається в публічному місці. з огляду на ці принципи ЄСПЛ вважав, що позиція органів Договірної Держави щодо протестів у будівлі після закінчення робочого дня не була необґрунтованою.

ЄСПЛ також зазначив, що заявники могли продовжувати демонстрацію поза межами будівлі Міністерства юстиції, як це зробили четверо інших учасників, які добровільно залишили вестибюль о 16:03.

Характер і суворість застосованих покарань також є факторами, які слід враховувати при оцінці пропорційності втручання стосовно поставленої мети. Якщо санкції, застосовані до демонстрантів, мають кримінальний характер, вони потребують особливого обґрунтування (див., наприклад, згадане рішення у справі *Kudrevičius and Others v. Lithuania*, § 146). Заявники не заперечували, що штрафи, накладені на них, які становили приблизно 74 євро для першого та другого заявників та штраф, що було відстрочено для третього заявника, були м'якими.

Заявники зазначили, що крім штрафів, вони також були змушені сплатити судові витрати. Таким чином, вони скаржилися на стримуючий ефект цих витрат (відповідно 4 250, 2 650 та 315 євро). Однак більша частина цих витрат стосувалася витрат на адвокатів. Відповідно, та з огляду на те, що заявники не надали додаткових пояснень щодо цієї скарги, ЄСПЛ вважав, що судові витрати, сплата яких була нормальним наслідком їх засудження, були пропорційними.

Наведені міркування були достатніми для висновку ЄСПЛ про відсутність непропорційного втручання в свободу зібрань заявників в цій справі. Тому не було порушено статтю 11 Конвенції.

Висновок

Відсутність порушення статті 11 Конвенції (свобода зібрань та об'єднання).
Рішення в цій справі ухвалене Палатою 27 травня 2025 року й набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

СТАТТЯ 1 ПЕРШОГО ПРОТОКОЛУ до КОНВЕНЦІЇ (ЗАХИСТ ВЛАСНОСТІ)

RADELIĆ v. Croatia (№ 12432/22)

Обставини справи

Справа стосувалася порушення права заявника на мирне володіння майном у зв'язку з конфіскацією доходів від злочину, отриманих не ним особисто, а компанією, яка згодом була ліквідована.

Заявник був єдиним засновником і директором компанії з обмеженою відповідальністю Radelić d.o.o. у 2010 році щодо компанії було розпочато процедуру банкрутства, а в березні 2011 року було виключено з реєстру юридичних осіб, що мало наслідком припинення її існування.

У березні 2011 року проти заявника було порушено кримінальне провадження за підозрою в шахрайстві у сфері підприємництва та підробці документів. Його обвинувачували, що в 2003-2004 роках він подав до банку 36 фальшивих чеків, нібито як оплату за послуги компанії за кордоном, з метою отримання незаконного прибутку для компанії.

У 2014 році суд першої інстанції визнав заявника винним у підробці документів, але виправдав за обвинуваченням у шахрайстві. у 2017 році заявника, зрештою, було визнано винним у шахрайстві у сфері підприємництва та призначено умовне покарання – 1 рік позбавлення волі з відтермінуванням на 4 роки.

Крім того, суд зобов'язав заявника сплатити до державного бюджету 854 743,39 кун (приблизно 113 440 євро) як доходи від злочину. Суд обґрунтував це тим, що компанія, яка отримала ці кошти, більше не існує, а заявник був її єдиним власником і мав повний контроль над її рахунками.

Заявник оскаржив це рішення стверджуючи, що не отримував жодної особистої вигоди, а кошти були використані компанією для її повсякденної діяльності. Він також посилався на те, що закон не передбачає конфіскацію доходів, отриманих на користь іншої юридичної особи, якщо ці доходи не були передані фізичній особі.

Апеляційний суд залишив вирок без змін, посилаючись на аналогію з положеннями комерційного законодавства про відповідальність директора за шкоду, завдану кредиторам. Конституційна скарга заявника була відхилена у 2021 році.

У 2023 році державна прокуратура ініціювала процедуру примусового стягнення суми, однак через відсутність коштів на рахунках заявника рішення залишалося невиконаним.

До ЄСПЛ заявник скаржився на те, що рішення національних судів про конфіскацію особисто в нього доходів, отриманих злочинним шляхом, було незаконним і свавільним, оскільки це рішення не мало жодної правової основи в національному законодавстві.

Оцінка Суду

Щодо того, яке з положень статті 1 Першого протоколу застосовується ЄСПЛ вважав, що в даному випадку конфіскація підпадає під дію другого абзацу статті 1 Першого протоколу, який, серед іншого, дозволяє Договірним Державам контролювати використання майна для забезпечення сплати штрафів. Крім того, він вважав, що немає необхідності визначати, чи становило рішення про конфіскацію «покарання» або чи слід розглядати внаслідок цього втручання з точки зору права держави «контролювати використання майна».

ЄСПЛ повинен додатково розглянути, чи було втручання законним, чи відповідало загальним інтересам та чи забезпечило справедливий баланс між вимогами загального інтересу та правами заявника (див. рішення у справі *Yordanov and Others v. Bulgaria*, №№ 265/17 та 26473/18, § 98, від 26 вересня 2023 року).

У цій справі конфіскація була застосована до заявника у зв'язку з кримінальним правопорушенням, пов'язаним з шахрайством у сфері бізнесу, одним із складових елементів якого є отримання незаконної грошової вигоди для компанії, яку представляє правопорушник. Це означає, що доходи від злочину були отримані на користь компанії, директором і єдиним акціонером якої був заявник, а не на його власну користь. Крім того, ці суди не зібрали доказів з метою встановити, чи були доходи від злочину будь-коли передані заявнику або чи отримав він від них фінансову вигоду.

Отже, видається, що єдиною причиною, з якої національні кримінальні суди у даній справі постановили конфіскацію доходів від злочину у самого заявника, було те, що компанія, для якої він отримав незаконні грошові вигоди, на той час вже припинила своє існування. Якби ситуація була іншою, доходи були б конфісковані у самої компанії.

Щоб виправдати конфіскацію в цих конкретних обставинах та за відсутності будь-яких конкретних положень у Кримінальному кодексі, Суд округу Спліт поклався на статтю 252(5) Закону про комерційні товариства, яку він визнав застосовною за аналогією.

У цьому зв'язку важливо, що Уряд не зміг надати ЄСПЛ жодних відповідних прикладів судової практики, які б свідчили про те, що кримінальні суди застосовували статтю 252(5) Закону про комерційні товариства в контексті конфіскації доходів, отриманих злочинним шляхом. Хоча вони

навели кілька прикладів справ, в яких національні суди застосували цю норму, лише один із цих прикладів стосувався її застосування кримінальними судами, але він не був релевантним, оскільки стосувався присудження відшкодування шкоди потерпілому від кримінального правопорушення (потерпілій стороні), а не конфіскації доходів від злочину.

Звісно, ЄСПЛ не може виключити можливість того, що у справі заявника національні суди вперше застосували вищезазначену норму Закону про комерційні товариства в контексті конфіскації доходів від злочинної діяльності. Вимога передбачуваності не може тлумачитися як заборона поступового уточнення норм шляхом судового тлумачення в окремих випадках, за умови що результат такого уточнення залишається сумісним із суттю відповідної норми і може бути розумно передбачений (див. *The J. Paul Getty Trust and Others v. Italy*, № 35271/19, § 297, 2 травня 2024 року, та *Kopytok v. Russia*, № 48812/09, § 34, 15 січня 2019 року).

Однак за хорватським законодавством конфіскація доходів від злочину обмежується особами, які прямо або опосередковано отримали від них фінансову вигоду. Сюди належать особа, якій надійшли доходи, особа, яка вчинила злочин, або будь-яка особа, якій були передані доходи або яка іншим чином отримала від них фінансову вигоду. Це означає, що, як і в багатьох інших юрисдикціях, цей захід більше схожий на безпідставне збагачення, ніж на цивільно-правову відповідальність за делікт (див. *Ulemek v. Serbia* (ухв.), № 41680/13, § 53, 2 лютого 2021 року, та *Dassa Foundation and Others v. Liechtenstein* (ухв.), № 696/05, 10 липня 2007 року).

Таким чином, застосування статті 252(5) Закону про комерційні товариства, яка передбачає деліктну відповідальність членів правління комерційної компанії перед кредиторами, у поєднанні зі статтею 77 Кримінального кодексу, яка передбачає конфіскацію доходів, отриманих злочинним шляхом, є несумісним з характером цього заходу і, отже, неможливим для передбачення, навіть за аналогією. Таке рішення у справі заявника також суперечило характеру злочину, за який його було засуджено.

Вищевикладені міркування були достатніми для того, щоб ЄСПЛ міг дійти висновку, що застосування заходу конфіскації до самого заявника не було передбачуваним. Отже, втручання в його майнові права не було «передбачене законом», як того вимагає стаття 1 Першого протоколу до Конвенції.

Висновок

Порушення статті 1 Першого протоколу до Конвенції (захист власності).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 13 травня 2025 року й набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

РІШЕННЯ ЄСПЛ ПРОТИ УКРАЇНИ

Стаття 2 Конвенції (право на життя)

MOROZOVA v. Ukraine (№ 24315/24): непроведення ефективного розслідування смерті дочки заявника – порушення

Стаття 3 Конвенції (заборона катування)

DZHACHVLIANI AND OTHERS v. Ukraine (№ 37516/23 та 2 інші): ненадання заявникам належної медичної допомоги під час тримання під вартою – порушення

TUNIK AND OTHERS v. Ukraine (№ 9590/22 та 6 інших): неналежні умови тримання під вартою та відсутність у національному законодавстві ефективного засобу юридичного захисту у зв'язку з цим – порушення

GRYGORCHUK AND OTHERS v. Ukraine (№ 7315/24 та 5 інших): неналежні умови тримання під вартою та відсутність у національному законодавстві ефективного засобу юридичного захисту у зв'язку з цим – порушення

Стаття 5 Конвенції (право на свободу та особисту недоторканність)

RUTKOVSKYY AND OTHERS v. Ukraine (№ 12569/24 та 3 інші): надмірна тривалість тримання під вартою під час досудового розслідування – порушення

Стаття 6 Конвенції (право на справедливий суд)

POZHARSKA v. Ukraine (№ 48433/15): поновлення провадження у справі та скасування рішення, прийнятого на користь заявниці, на порушення принципу правової визначеності – порушення

GURYANOVA v. Ukraine (№ 7738/14): відсутність заявниці на судовому засіданні через помилку органів влади, що порушило принцип рівності сторін – порушення

DANEVYCH v. Ukraine (№ 25171/16): надмірна тривалість провадження та відсутність у національному законодавстві ефективного засобу юридичного захисту у зв'язку з цим – порушення

VOVK AND OTHERS v. Ukraine (№ 56675/18 та 8 інших): надмірна тривалість кримінальних проваджень і відсутність у національному законодавстві ефективного засобу юридичного захисту у зв'язку з цим – порушення

Стаття 1 Першого протоколу до Конвенції (захист власності)

KULYK v. Ukraine (№ 40214/16): відсутність компенсації або іншої форми відшкодування за позбавлення земельної ділянки – порушення

BONDAR v. Ukraine (№ 29184/15 та 44078/16): відсутність компенсації або іншої форми відшкодування за позбавлення земельної ділянки – порушення

MALYEYEV v. Ukraine (№ 2300/14): незабезпечення органами влади заявника безплатними ліками, на які він мав право згідно з національним законодавством, в основному через відсутність бюджетних коштів – порушення

Стаття 3 Першого протоколу до Конвенції (право на вільні вибори) у поєднанні зі статтею 14 Конвенції (заборона дискримінації)

POZDNYAKOV AND OTHERS v. Ukraine (№ 33161/20 та 2 інші): відмова в наданні заявникам дозволу взяти участь у місцевих виборах та виборах до Верховної Ради України за поточним місцем їхнього проживання, де вони були зареєстровані як внутрішньо переміщені особи – порушення

Огляд рішень Європейського суду з прав людини (травень 2025 року) / Відп. за вип.: А. А. Петренко, О. Ю. Тарасенко, Т. Р. Цибульська, Р. Ш. Бабанли. Київ, 2025. – 63 с.

Застереження:

1. Огляд окремих судових рішень, зокрема і їх переклад, здійснюють працівники департаменту аналітичної та правової роботи Верховного Суду з використанням матеріалів, розміщених на вебсайтах Європейського суду з прав людини:

<https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=home>

<https://hudoc.echr.coe.int>

2. Огляд рішень здійснено з метою ознайомлення з їх коротким змістом. Для повного розуміння суті висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним на вебресурсах Європейського суду з прав людини.

3. Інформація має суто допоміжний та довідковий характер і не має на меті висвітлити суть усієї проблематики, яка вирішується відповідними судовими рішеннями.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua